

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta

**Rozvíjení tvořivosti dětí při zájmových
činnostech s různými materiály**

**Development of children's creativity for
leisure activities with various materials**

Petra Havířová

Katedra školní a sociální pedagogiky
Vedoucí práce: doc. Ing. Jitka Vodáková, CSc.
Studijní program: Vychovatelství

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma
Rozvíjení tvořivosti dětí při zájmových činnostech
s různými materiály vypracovala pod vedením
vedoucího bakalářské práce samostatně za použití
v práci uvedených pramenů a literatury. Dále
prohlašuji, že tato bakalářská práce nebyla využita
k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum: 13.3.2011

.....

podpis

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Jitce Vodákové, CSc. za vedení a mnoho rad a názorů, které mi v práci pomohly. Dále vřoucně děkuji své rodině, spolužákům a přátelům za skvělou podporu i konstruktivní rady ohledně mé práce.

.....

podpis

NÁZEV:

Rozvíjení tvořivosti dětí při zájmových činnostech s různými materiály

AUTOR:

Petra Havířová

KATEDRA (ÚSTAV)

Katedra školní a sociální pedagogiky

VEDOUCÍ PRÁCE:

Ing. Jitka Vodáková, CSc.

ABSTRAKT:

V teoretické části této práce jsem se věnovala stručnému shrnutí nejznámějších vědeckých poznatků týkajících se obecného tématu tvořivosti a jejího dělení z různých úhlů pohledu. V praktické části jsem poté prováděla výzkum pomocí Torranceho testů tvořivosti, jehož cílem bylo zjistit a zaznamenat posun a vývoj tvořivosti u vybraného vzorku žáků prvního stupně základní školy, na který bylo po dobu čtyř měsíců cíleně působeno. Hypotéza viditelného posunu jen u vnímavějších žáků se nepotvrdila. Zlepšení výsledků testu bylo zjištěno u většiny žáků. To předčilo má očekávání. Cílené působení na žáky se tak ukázalo jako vhodný způsob rozvoje tvořivosti.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Tvořivost, tvůrčí činnost, výtvarný kurz, zájmový kurz, první stupeň, málotřídní škola, výtvarné techniky.

TITLE:

Development of children's creativity for leisure activities with various materials

AUTHOR:

Petra Havířová

DEPARTMENT:

Department of School Education and Social

SUPERVISOR:

Ing. Jitka Vodáková, CSc.

ABSTRACT:

In the theoretical part of this work I was paid the most concise summary of scientific findings on the general theme of creativity and its separation from various angles. In the practical part, I then conducted research with Torranceho creativity tests, which aimed to identify and record the progress and development of creativity in a selected sample of students in primary school, which has been for four months, targeted action. Hypothesis only visible shift in receptive students has not been confirmed. Better test results were found for most students. It surpassed my expectations. Targeted activities for pupils and proved to be a suitable way of developing creativity.

KEYWORDS:

Creativity, creative work, art courses, hobby group, first grade, schools with small classes, art techniques.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 Teoretická část	9
1.1 Co je vlastně tvořivost	9
1.1.1 Typy tvořivosti.....	10
1.1.2 Význam tvořivosti.....	11
1.1.3 Bariéry tvořivosti	11
1.2 Vymezení Pojmů souvisejících s tvořivostí	12
1.3 Charakteristika tvůrčí osobnosti	16
1.4 Profil tvůrčí osobnosti a její složky	17
1.5 Ostatní osobnostní faktory ovlivňující tvořivost	21
1.6 Metody výchovy a rozvoje tvořivosti ve vyučování a zájmových činnostech	23
2 Cíl praktické části práce, hypotéza a úkoly	30
2.1 Cíl práce.....	30
2.2 Hypotéza	30
2.3 Úkoly	30
3 Metodika práce a charakteristika podmínek	31
3.1 Metodika práce	31
3.2 Charakteristika zařízení	31
3.3 Charakteristika kurzu	32
3.4 Účastníci kurzu	32
3.4.1 Obecné informace	32
3.4.2 Kódování účastníků pro Torranceho test	32
4 Práce a jejich hodnocení	33
4.1 Úvodní dotazníkové šetření	33
4.2 První Torranceho test tvořivého myšlení (Pretest)	38
4.3 Aktivita Výtvarného kurzu v rozmezí 4 měsíců	41
4.3.1 Lekce číslo 1 - Tvorba z přírodnin (Podzimní tanec)	41

4.3.2 Lekce číslo 2 - Návrhářství (Pohádková móda).....	44
4.3.3 Lekce číslo 3 - Konstrukce papírového draka (Hurá na Drakyádu)	46
4.3.4 Lekce číslo 4 - Abstraktní malba (Modré snění)	49
4.3.5 Lekce číslo 5 - Počítačová grafika a design (Království zvířat)	51
4.3.6 Lekce číslo 6 - Využití neobvyklých odpadů (Kalendáře 2011)	53
4.3.7 Lekce číslo 7 - Práce s kameninou a v domácnosti běžně dostupnými materiály a předměty (Zvonečky štěstí).....	55
4.3.8 Lekce číslo.8 - Umělecké využití dostupných potravin (Sladká vesnička) ..	58
4.3.9 Lekce číslo 9 - Netradiční využití kartonu a lepenky (Věčné vánoční stromčky)	60
4.3.10 Lekce číslo 10 - Origami (Dáreček od srdce)	62
4.3.11 Lekce číslo 11 - Keramika (My se hlíny nebojíme)	64
4.3.12 Lekce číslo 12 - Práce s klasickým odpadovým materiálem (Veselé Vánoce).....	67
4.4 Druhý Torranceho test tvořivého myšlení (Posttest)	69
4.5 Srovnání výsledku pretestu a posttestu	70
4.6 Porovnání Hypotézy a skutečných výsledků	75
Závěr	76
Použité informační zdroje	77
Tištěné zdroje.....	77
Elektronické zdroje	78
Seznam tabulek a obrázků v textu	79
Přílohy.....	80
Seznam příloh	80

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila ze dvou důvodů. Prvním z nich je fakt, že jsem se již od studijních let zaměřovala na pracovní umělecké činnosti a tím pádem jsem se rozhodla podělit se o své nápady a získané dovednosti s novou generací.

Přístup k ní mi poskytl výtvarný kurz obsahující i výrazné prvky praktických činností, který mám možnost již tři roky vést na jedné nevelké, málotřídní, vesnické škole. Snažím se však, aby tento kurz nebyl pro děti, které ho navštěvují jen „zabitím času“. Děti absolvující první stupeň základní školy, totiž nepotřebují jen „nějakou“ volnočasovou aktivitu, ale potřebují se ve svém volném čase i bavit a nenásilnou formou vzdělávat. Proto se snažím volit náplň mého kurzu tak, aby všestranně rozvíjela jejich dovednosti i schopnosti, a přitom byla stále jakýmsi „bezpečným přístavem“, kam se budou děti rády vracet a na který budou jednou vzpomínat.

A také doufám, že v jejich paměti zůstane jako pohodový a klidný čas, strávený zajímavými aktivitami a ne jen jako 120 minut nudy a pospávání.

A ten druhý důvod velice hezky formuloval slavný britský spisovatel **Reynold Bean** v jedné ze svých knih věnovaných dětem a jejich tvořivosti:

„Tvořivost dělá z obyčejných lidí lidi neobyčejné“.

(zdroj všech citátů v mé práci: <http://citaty.net>) S tímto jeho výrokem naprosto souhlasím, a proto tato práce nebude jen o výtvarných činnostech jako takových, ale bude se zabývat hlavně složitou problematikou dětské tvořivosti a jejího rozvoje, ke kterému zvolené činnosti mým svěřencům snad dopomohou.

Navíc musím říct, že tématem tvořivosti se již zabývalo velké množství autorů (z těch, s jejichž díly jsem se osobně seznámila, bych jmenovala třeba Čačku, Beneše, Petrovou, Valáška, Čápa, Fishera, Lokšovou, Malinu, Svobodu, Maňáka, Pettyho, Votrubu, Hlavsů, Fichnovou, aj.). S některými z nich se během čtení mé práce, prostřednictvím parafrázovaných nebo citovaných úryvků jejich děl, jistě setkáte.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 CO JE VLASTNĚ TVOŘIVOST

V otázce tvořivosti jde o komplexní pojetí osobnosti a jejího rozvoje, na což se velmi často zapomíná. Mnozí lidé, (a bohužel i četní pedagogové) se totiž nesprávně domnívají, že tvořivost, je spojena pouze s úzkým okruhem činností. Myslí si, že se může projevat pouze v oblastech jako je zmiňované výtvarné umění, herectví, tanec, hudba a mnohá další specifická odvětví. Při tomto výčtu pak často opomíjí například lidovou tvořivost nebo slovesnou tvořivost, které jsou také velmi důležité.

Ve skutečnosti se ani nemohou mýlit víc. Tvořivost je totiž, obecně vzato, jevem společenským a projevuje se v i každodenních lidských činnostech. Táhne se běžným životem každého z nás a tím pádem velmi významně ovlivňuje celou společnost. Slavná autorka detektivních knih Agata Christie na toto téma napsala:

„Tvořivá touha se může projevovat jakýmkoliv způsobem: vyšíváním, vařením zajímavých jídel, malováním, kreslením a modelováním či komponováním, právě tak jako psaním knih a povídek. Jediný rozdíl je v tom, že některé z těchto věcí jsou pro nás mnohem více povznášející než ty ostatní.“

To jasně ukazuje, že ačkoliv tvořivost formuje i společnost, stavebním kamenem stále zůstává jedinec. Konkrétní člověk, jehož tvořivost se např. dle Hlavsy (1981) projevuje ve třech základních oblastech:

- v sebeutváření (ve změně sama sebe)
- v jeho jednáních a reakcích na běžné životní situace
- v pracovní činnosti

Ačkoliv by se mohlo zdát, že v některých těchto oblastech není možné tvořivost objevit, není to pravda. Tvořivost se totiž projevuje hned dvojím způsobem. Například Petrová (1999) tyto projevy dělí na:

- Vnější tvorbu, která je viditelná, hmatatelná či vyjádřitelná slovy.

- Sebeutváření osobnosti tvůrce, který se tak neustále zdokonaluje a je schopen zvládat vyšší nároky a řešit obtížnější úkoly.

Ne každý člověk je však stejně tvořivý. Někteří jsou na tom „lépe“ někteří zase „hůř“. Zobecňování v tomto případě jistě není na místě. Rozhodně také není na místě názor, že tvořivost nějak souvisí se sociálním postavením, majetkem, vzděláním nebo pouhým okleštěným pohledem na IQ. Při bližším zkoumání se totiž často odhalí, že sebeplnější nebo sebevyšší životní úroveň, kterou nám právě postavení nebo majetek může přinášet, nemá s tvořivostí nic společného. Žít se totiž dá i bez tvořivosti.

Tedy lépe řečeno přezívat, protože plnohodnotný život je také otázkou vlastního myšlení a ne jen kopírování svého okolí, nebo honbou za tím být „nej“. K nejdůležitějším předpokladům tvůrčí práce a tvořivosti, patří totiž schopnost nepřijímat bezmyšlenkovitě a automaticky zaběhnuté šablony nebo trendy, ale naopak se snažit uplatňovat vlastní iniciativu a kombinační schopnosti při řešení problémů.

Dále se podíváme na typy tvořivosti podle C. W. Taylora (in Hlavsa, 1986):

1.1.1 TYPY TVOŘIVOSTI

- **Expresivní tvořivost (výrazová)** – zcela spontánní (bezmyšlenkovitá) tvořivost. Např. spontánní kresba menších dětí, improvizace, volné vyjádření apod. V další odborné literatuře je často označována jako odpověď na senzorickou stimulaci.
- **Technická tvořivost** - věkově pokročilejší forma tvořivosti, která staví hlavně na technických aspektech světa. Je odrazem konstruktivního myšlení osob. Projevuje se např. v technických vynálezech, IT, kutilství a domácích pracích atd.
- **Invenční tvořivost** – kombinace známých poznatků a nových přístupů. Jako příklad bych uvedla firemní zlepšovací návrh, což je vlastně nazírání na problémy z nových úhlů a následné představení novátorského řešení.
- **Inovační tvořivost** – vědecká nebo umělecká tvořivost. Jedná se o hluboké pochopení problému a nikoliv o povrchní řešení. Vyžaduje mnohem vyšší míru fantazie a empatie pro danou problematiku. Příkladem může být jakékoliv výtvarné dílo, které je výsledkem umělecké tvořivosti.

- **Emergentní tvořivost** – tento typ je jakousi konečnou stanicí tvořivosti, kde vyšší forma vzniká vstupem nižších prvků do nových souvislostí. Toto je zjednodušeně řečeno nejvyšší úroveň, které dosahují tvůrci nových vědeckých či uměleckých děl.

1.1.2 VÝZNAM TVOŘIVOSTI

Tvořivost, přesto že se nedá přesně změřit ani zachytit, je velmi důležitá. A to jak pro samotného jednotlivce, tak pro celé lidstvo. Provází nás totiž celý náš život. Prostředí, které nás obklopuje, je plné předmětů a věcí, které vznikly díky tvořivosti a kreativnímu působení jednotlivce nebo skupin. Konečně i celý rozvoj naší civilizace neustále pokračuje hlavně díky dalším novým, kreativním nápadům.

Tvořivost dává člověku schopnost a chuť udělat si z každodenní rutiny zábavu. Zpestřit si svůj život např. vymýšlením nových nápadů, nebo vyráběním produktů, které mu činí radost. To vše mu přináší radost a spokojenost a umožňuje mu být sám sebou. Dalo by se říct, že tvořivost je hnacím motorem pro jednotlivce i pro celý svět.

Např. podle Fichnové a její knihy *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí* (2007), slouží tvořivost jako pomoc při snížení úzkosti. Pomáhá k seberealizaci, vývoji vědy a umění a při budování zdravého sebevědomí. Zlepšuje také sociální stabilitu jedince.

1.1.3 BARIÉRY TVOŘIVOSTI

Tvořivost a její projevy bohužel také narážejí na překážky (bariéry). Bariéra je to, co nám znemožňuje rozvoj tvořivé osobnosti. Stává se to, i když je dítě mimořádně nadané a orientované na rozvoj tvořivosti.

Obecně rozlišujeme několik skupin bariér:

- 1) **Bariéry vnímání** – nejsou schopni vidět problém a identifikovat ho.
- 2) **Bariéry kultury a prostředí** – předsudky, postoje, stereotypy, jednání podle sociálně-právních šablon, atd.
- 3) **Emocionální bariéry** – stresové situace, které poznamenávají školní prostředí, citová uzavřenost a chlad.
- 4) **Intelektové a výrazové bariéry** – neschopnost přesně formulovat myšlenky a konkrétní nápady, nebo špatná dovednost ve vyhledávání a zpracovávání informací.

Existují i školské překážky tvořivosti. Např:

- Autoritářský režim
- Orientace na úspěch
- Nízká tolerance vůči selhání
- Zákaz otázek
- Zdůraznění role pohlaví
- Rozlišování práce a hry
- Práce pod stálým časovým tlakem
- Nedostatek vnitřního řádu a sebekázně
- Zanedbávání motivace

Maňák (2001, s. 26) školské překážky hodnotí takto: „Uvedené překážky jsou značnou brzdou v rozvoji kreativity. Současně je zřejmé, že je lze do značné míry minimalizovat nebo i zcela odstranit. Celkovým doporučením pro školu by mohl být závěr, že samostatná a tvořivá práce vyžaduje pohodu, důvěru, odstranění napětí a také dostatek času pro přemýšlení a prožívání.“

1.2 VYMEZENÍ POJMŮ SOUVISEJÍCÍCH S TVOŘIVOSTÍ

Jak řekl slavný psycholog David Fontana:

„Tvořivost je známý pojem, který se však zvláštním způsobem vymyká uchopení.“

A to neplatí jen o samotném pojmu „tvořivost“, ale i o mnohých dalších, které se nyní v této kapitole pokusím osvětlit.

Pojem Tvořit

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (2000, s. 461) toto slovo charakterizuje jako: „Dávat vznik, vytvářet. Dopracovat se něčeho, působit vznik něčeho, utvářet. „

Pojem Tvořivost

Vlastní pojem tvořivosti (nebo jiným slovem kreativity) definovala celá řada autorů a skupin lidí, a to podle dlouhé řady hledisek. Uvedu zde pouze několik nejzajímavějších, které svou pestrostí jistě dostatečně nastíní složitost vyjádření tohoto pojmu.

Čáp charakterizuje tento pojem takto (1997, s. 237): „**Tvořivost** znamená souhrn vlastností osobnosti, které jsou předpokladem pro tvůrčí činnost, popřípadě tvůrčí řešení problémů. Zahrnuje v sobě schopnosti, včetně intelektových schopností, ale nevyčerpává se jimi.“

Votruba zase uvádí, že (1984, s. 21) „**tvořivost** je soubor vlastností, které dávají člověku schopnost, aby v důsledku změn ve svém vědomí vytvářel nový produkt. Tvořivost lze rozdělit na tvořivost invenční (ze známých poznatků se tvoří nové kombinace) a tvořivost inovační (vyžadující hluboké pochopení problematiky a uplatňující se především ve vědecké činnosti).“

„**Tvořivost** neboli kreativita (z lat. *creo*= tvořím) je zvláštní soubor schopností, které umožňují uměleckou, vědeckou nebo jinou tvůrčí činnost.“ (Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Tvořivost [online]. c2010 [cit. 8.03.2011]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Tvo%C5%99ivost&oldid=6163786>>)

„**Tvořivost**, kreativita je činnost člověka, vytvářející nové materiální a duchovní hodnoty, jež mají společenský význam.“ (Kohoutek, Rudolf. Tvořivost a její poznávání [online]. Publikováno 4.11.2009 [cit. 8.03.2011]. Dostupné z <<http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/tvorivost-z-hlediska-pedagogicke-psychologie>>)

„**Tvořivost** (kreativita) je schopnost člověka vytvářet myšlenky, jakéhokoliv druhu, které jsou v podstatě nové, a těm, kteří je vytvořili, byly dříve neznámé.“ (Drevdahl v Hlavsovi, 1986, s. 37)

„**Tvořivost** je proces vytváření nových a užitečných (pro jednotlivce nebo jistou skupinu) produktů a řešení, a to při aktivitách a úlohách, které jsou spíše heuristického než algoritmického typu.“ (Lokšová, Lokša, 2003, s. 16)

Pojem Tvůrčí činnost

„**Tvůrčí činnost**, jako autorskoprávní pojem lze charakterizovat jako činnost spočívající ve "vytvoření" něčeho nehmotného s tím, že dosažení tohoto cíleného i necíleného výsledku závisí v osobních vlastnostech tvůrce, bez nichž by tento výtvor (duševní plod tvůrčí povahy literární, jiné umělecké nebo vědecké) nebyl vůbec dosažen. Právě z povahy "zvláštních osobních vlastností" vyplývá, že duševní plod tvorby, k níž byly tyto zvláštní osobní vlastnosti člověka využity, je povahově (a pojmově) neoddelitelným tvůrčím projevem individualizovaného lidského ducha, formujícího samu osobnost. Proto je i samo "vytvoření", resp. tvorba, díla tvůrčí činností nezaměnitelného osobitého rázu, z čehož vyplývá autorskoprávní individualita díla, chápána ve smyslu statistické pravděpodobnosti jedinečnosti díla.“

(© EPRAVO.CZ. Tvůrčí činnost, jako autorskoprávní pojem [online]. Publikováno 1.6.2010 [cit. 8.03.2011]. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/tvurci-cinnost-jako-autorskopravni-pojem-63177.html>>)

Čáp (1997, s. 236) vymezuje **tvůrčí činnost** jako „činnost, jejímž výsledkem je něco nového, a to buď z hlediska společnosti a jejího vývoje (např. objev, vynález, umělecké dílo), nebo z hlediska jednotlivce (např. žák dojde samostatně k poznatku, který již byl dříve formulován, a není tedy přímým přínosem pro rozvoj společnosti, avšak žákovu tvořivost pomáhá rozvíjet).“

Pojem tvůrčí (divergentní) myšlení

Jakkoliv se zdá tento pojem složitý, jedná se o zcela běžnou a v každodenním životě hojně využívanou věc. Přesto i zde, se dají najít různé pohledy a definice.

Beneš (in Malina a kol. II, 1993, s. 32) například uvádí, že „**tvořivé myšlení** je něco z gruntu nového a jiného. Nestrání opakovatelnosti a vůbec ne poslušnosti. Řekl bych, že obojí násilnosti přímo nesnáší. Protiví se mu povely typu pravá a levá, a už vůbec se mu

nedaří v umlčeném šiku bezchybně se sunoucích ztuhlých těl a tvrdě dopadajících nohou.“

„Myšlení spojené s kreativitou je často označováno jako **divergentní myšlení** (rozbíhavé), tedy myšlenkový proces vedoucí k velikému počtu nápadů a myšlenek.“ (Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Tvořivost [online]. c2010 [cit. 8.03.2011]. Dostupné z <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Tvořivost&oldid=6163786>>)

Pojem Kritické myšlení

Kritické myšlení je pojem často nepřesně chápáný. Mnoho lidí vnímá slovo „kritické“ velmi negativně a vidí v něm pouhé vyhledávání chyb, nebo negativní hodnocení práce někoho cizího. Opak je pravdou. **Kritické myšlení** je pojem označující hodnocení myšlenek a hledání jiných, lepších možností postupu. V podstatě jde o opak automatického jednání a přejímání faktů bez vlastního ověřování. Učit se myslet kriticky tedy například podle Fishera (1997) znamená:

- Učit se v první řadě, jak se ptát, kdy se ptát a na co se ptát.
- Učit se také, jak uvažovat, kdy a jaké metody při tom používat.

Pojem Tvůrčí zkušenost

Podle Hlavsy (1985), se jedná o proces probíhající v životě každého člověka po dlouhá léta. Nabývání zkušeností a shromažďování informací, na jejichž základě můžeme stavět různé typy modelového chování. Bohužel dopad těchto stereotypů nemusí být vždy pozitivní. Existuje i jev zvaný „funkční fixace“, což by se dalo vysvětlit jako zaslepenost vůči novým postupům, nebo jako neochota měnit zaběhlé zvyky. Přesto je ale tvůrčí zkušenost základem k odpovědnosti za vlastní činy a nutí dospělé jedince, aby přijali sami sebe a akceptovali své chování.

Pojem Tvůrčí potenciál

Jako každý potenciál by se dal vysvětlit jako globální schopnost či způsobilost k určité činnosti. Přičemž právě **potenciál tvůrčí**, definuje, společně s výše vysvětleným

pojmem, tvůrčí zkušeností, zralou a úplnou osobnost, která na sobě stále pracuje a poučuje se za svých chyb a omylů (Beneš, 2008).

1.3 CHARAKTERISTIKA TVŮRČÍ OSOBNOSTI

Tvůrčí osobnost je nejčastěji charakterizována tím, že přikládá mnohem vyšší váhu uspokojování vyšších potřeb, než těch nižších (základních).

Charakterizovat tvůrčí osobnost, jednou definicí je stejně ošemetné jako charakterizovat tak samotnou tvořivost. Zvláště problematika pohledů a konkrétních kritérií identifikujících takovou osobnost je složitá a rozvětvená. Zasahuje do všech složek běžného lidského života a snažení.

V odborné literatuře nalezneme mnoho pokusů různých autorů o rozpletení této zapeklité situace. Nejčastěji se zaměřují právě na vlastnosti a charakteristiku tvůrčích lidí. Vybrala bych tedy sedm aspektů, které se v literatuře ve vztahu k tvůrčí osobnosti vyskytují nejčastěji. Nalezneme je například v díle Barrona (in Petrová, 1999).

- **Abnormální míra fantazie a schopnosti imaginace:** To je logické, protože tvořivost jako taková s fantazií a duševním rozpoložením člověka opravdu úzce souvisí a dá se to snadno dokázat i v praxi.
- **Vysoká vrozená inteligence a nadstandartní smysl pro detail:** Tato skutečnost se dá dobře vypořádat u technicky založených osob (např. techniků nebo architektů), jejichž úspěch nepřímo závisí na tvořivosti odvozené od citu pro detail.
- **Vysoká míra psychické i fyzické energie:** To je jistě známo každému, kdo pracuje s předškolními dětmi, u kterých se dá pozorovat nejlépe. Nutné je ale tuto míru udržet i do dalšího věku. To je právě zde míněným aspektem tvořivé osobnosti.
- **Mnohem těsnější kontakt s vlastním podvědomím:** Tito lidé bývají mnohem vnímavější nejen k sobě, ale i ke svému okolí a vnímavost je jednou ze základních podmínek kreativnějších výkonů.
- **Nadprůměrně vyvinutá schopnost sebereflexe:** Hodnocení sama sebe a vidění své podstaty v jasném světle je základem každého úspěšného lidského jednání. A v otázce kreativity je to doslova nedocenitelné. Protože nikdo vám neřekne

tak jasně a upřímě, co si o vaší práci myslí, jako vy sami. Bohužel zde existuje i nebezpečí, protože tvořivé osobnosti často v důsledku jasné sebereflexe upadají do melancholie a to jim značně ztěžuje život.

- **Vyšší vnímavost k vlastním schopnostem a vlastnostem:** Tvůrčí osobnosti si mnohem častěji, než méně tvořiví jedinci, pozitiv na své osobě cení a jsou schopni se velmi objektivně posoudit. Proto také svou kreativitu využívají chytře a neplýtvají například na odvětvích, kde se nikdy nemohou prosadit.
- **Časté vyhledávání napětí:** Tvůrčí osobnosti nahlízejí na zábavu a využití volného času trochu odlišně. Nebezpečí a napětí je pro ně vítanou změnou a vlastní kreativita jim tak dopomáhá k příjemným pocitům, které při napínavých situacích zažívají.

1.4 PROFIL TVŮRČÍ OSOBNOSTI A JEJÍ SLOŽKY

Profil však v tomto kontextu není pouze jeden. Jak prohlašuje Petrová (1999, s. 38), jedná se o dvě od sebe navzájem neoddělitelné oblasti, kterými jsou:

- **„Základní tvůrčí profil** je potřebný v každé pracovní činnosti, v politickém i občanském vystupování, v sociálních interakcích, v pedagogické činnosti, v zájmové a kulturní činnosti.
- **Speciální tvůrčí profil**, v němž jsou systematicky rozvinuty některé části základního tvůrčího potenciálu vzhledem k tomu, že je daná osoba ke své činnosti bezprostředně potřebuje, závisí na nich plnění jejich pracovních a společenských úkolů a za výsledky svého úsilí v tomto směru je odpovědná.“

Pokud tedy chceme sestavit komplexní základní i speciální profil tvořivé osobnosti, nebo v tomto směru výchovně působit, je nutné znát strukturu osobnostních složek. K nim patří:

Úroveň speciálních schopností

„Schopnosti jsou vlastnosti osobnosti, které jsou rozvinuté výcvikem, vzděláním, zkušenostmi. Jsou důležité pro kvalitní rozvoj a využití při určitých činnostech. Člověk se s nimi nerodí, schopnosti je třeba těmito činnostmi utvrzovat a dále rozvíjet.“

(*Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Schopnost* [online]. c2011 [citováno 8.03.2011]. Dostupný z: <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Schopnost&oldid=6617530>>)

Jmenovitě o pojmu “speciální schopnosti“ mluví tentýž zdroj takto: „Speciálními schopnostmi zveme ty schopnosti, bez kterých se obejdeme (smysl pro hudební rytmus, pro detail, výtvarné cítění atd.)“

Pro tvůrčí činnost jsou významné např. tyto schopnosti:

- **Fluence** - schopnost formulovat najednou několik myšlenek nebo hypotéz týkajících se určitého tématu. Příkladem by mohl být architekt, který je schopen v rámci výběrového řízení navrhnout několik různých plánů přestavby jedné budovy.
- **Flexibilita** - tvořivá osobnost, jejímž dominantním rysem je právě flexibilita, je schopná rychle a cílevědomě měnit způsoby myšlení a eliminovat tak zaběhlé nefungující vzorce chování a řešení problémů. Např. lékař, který preferuje nové léčebné postupy, jejichž výhodou je vyšší šetrnost k organismu oproti stereotypní léčbě (novátorská transplantace buněk jako řešení diabetes melitus oproti přeceňované denní aplikaci inzulínu).
- **Originalita** - schopnost vytvářet nové a neobvyklé pracovní postupy a svéráznými kroky řešit to, co se zdá neřešitelné. Tato schopnost zasahuje do všech oblastí každodenního života. Příklady nalezneme opravdu všude a jedním z nich by mohl být desain, kde je právě originalita jednou z nejcenějších schopností.
- **Elaborace** - jedná se o schopnost pracovat s detaily a soustředit se na ně tak, aby výsledná práce byla co nejkvalitnější. Také jde o schopnost věci správně naplánovat a splnit svá předsevzetí. Nejlépe se dá elaborace ilustrovat příklady spojenými s estetickým cítěním, např. modelování, nebo malování. Jde i o formulování myšlenek a cílů.

Zde bych jen poznamenala, že právě tyto čtyři schopnosti a jejich posuzování se často využívá v různých testech jako je například Torranceho test tvořivého myšlení (i jeho figurální odnož).

- **Redefinice** - dala by se přeložit jako „přetvoření“ nebo „přeměna“. Jedná se o schopnost definovat nějaký jev a změnit podmínky nebo struktury dění tak, aby byla nalezena nová cesta k dosažení cíle. Přetvářet např. věci v běžném životě k obrazu svému, což mnohdy usnadňuje další život. Příkladem by mohlo být jakékoliv lidské jednání založené na intuici, jako je třeba politická kariéra.
- **Senzitivita** - jinak řečeno citlivost, empatie. Schopnost používat cit a vnímání při rozpoznávání a řešení problémů. Senzitivita je například základem každého humanitně orientovaného oboru, kde se bude člověk setkávat s lidmi.

Úroveň intelektu

Slovo „intelekt“ je stejně jako slova „intelligence nebo inteligentní“ odvozeno z latinských slov intellectus = rozum, intelligens = chápající, bystrý; intellego = poznávám, chápu, myslím, rozumím či vím.

Někdy jsou tedy pojmy „intelekt a intelligence“ definovány shodně, ale pokud ne, zněla by samostatná definice intelektu např. dle Svobody (1992) asi takto: Intelekt je definován jako schopnost operovat správně s obecnými a abstraktními pojmy podle logických zákonů, tvořit pravdivé soudy a usuzováním dojít k novým poznatkům, popřípadě korigovat poznatky staré.

Tato definice jasně ukazuje, že tvůrčí činnosti jsou na intelektu závislé. Není to však tak jednoduché, protože v otázce intelektu se prolínají hned tři složky tvořivosti:

- „Složka fantazijní (intuitivní, imaginativní) se uplatňuje například při objevování nových principů, při improvizaci hře, využití náhody, extrémů apod.
- Složka heuristická (tvůrčí myšlení) se uplatňuje při nápaditém hledání, při řešení neznámých problémů, případně při hledání řešení lepších, než jsou řešení již známá.
- Složka schematická (běžné, logické myšlení) se uplatňuje při reprodukci a aplikaci postupů a operací na řešení daných problémů, vylučujících náhodnost.“ (Votruba, 1984, s. 25).

Právě při tvůrčím myšlení jsou vzácně zapojovány všechny tyto tři složky intelektu najednou, což má často za následek převratné pracovní postupy. Rozhodně není vhodné rozvíjet či zapojovat pouze vybrané složky, nebo dokonce jen jednu z nich.

Dalo by se to shrnout do výroku známého amerického finančníka a prezidentského poradce Bernarda Mannesa Barucha:

„Miliony lidí věděli, že jablko padá, ale pouze Newton se zeptal proč.“

Motivace

Motivace je psychický proces mobilizující síly a energii k dosažení nějakého cíle. Motivace tedy nejen usměrňuje naše chování a jednání, ale vyjadřuje i souhrn všech skutečností – radost, zvědavost, touhu pochopit, pozitivní ladění i radostné očekávání, které nabuzují nebo naopak tlumí jedince, aby něco dělal nebo naopak nedělal.

S motivací jsou také často spojovány „motivy“. To jsou subjektivní příčiny určitého typického chování. Neboli pohnutky a interní příčiny reakcí, činností a hlavně jednání člověka zaměřené na uspokojování určitých potřeb.

„Potřeby jsou pociťovaný nedostatek nebo přebytek něčeho, co člověk potřebuje k životu. Může se jednat o:

- **Základní biologické potřeby**, které člověka motivují k tomu, aby se staral o své tělo z fyziologického hlediska
- **Společenské potřeby**, kdy člověk potřebuje společnost druhých lidí, komunikace, uplatnění ve společnosti.“

(Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Psychická vlastnost [online]. c2011 [citováno 9.03.2011].

Dostupné:http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Psychick%C3%A1_vlastnost&oldid=6617621)

A zde se dostáváme zpět k tvořivosti a tvořivé činnosti. I ona je založena na uspokojování určitých potřeb. Podle Petrové (1999) mezi tyto specifické potřeby patří např.:

- Potřeba získávání nových poznatků a informací
- Potřeba silných sociálních interakcí (lásky, přátelství, sounáležitosti)

- Potřeba bezpečí a stabilního zázemí
- Potřeba objektivního respektu a uznání
- Potřeba pozitivní sebereflexe
- Potřeba smysluplné aktivity (např. tvoření nebo zlepšování)

1.5 OSTATNÍ OSOBNOSTNÍ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ TVOŘIVOST

Dle všeobecně uznávaných norem způsobují osobnostní faktory to, že každý vnímá stejné skutečnosti trochu odlišně. Tento vliv jinak také označujeme jako osobnostní filtr. K tématu osobnostního filtru se velmi výstižně vyjádřil americký psycholog William James:

„Každý z nás si doslova volí, jak věnuje pozornost různým věcem, jakého vesmíru se bude sám sobě jevit obyvatelem“

Přirovnání k vesmíru je trefné, neboť každý člověk na zemi má svůj vlastní „vnitřní vesmír“, ve kterém žije a tvoří.

Dále k osobnostním faktorům patří i zájmy a charakterové vlastnosti člověka. Mezi ty, které jsou pro kreativní osobnost typické, patří například:

- Obecná smyslová originalita
- Nezávilost a odpor k uniformitě
- Lehká extrémicita a excentricita
- Kritičnost k sobě samému
- Mnohostrannost v otázce zájmů
- Averze ke stereotypům

Samozřejmě je jich mnohem více a existuje i mnoho běžných vlastností, které jsou v jistém světle pro kreativitu také důležité.

Komunikace a sociální interakce

„Komunikace neboli dorozumívání, je sdělování informací, myšlenek, názorů, a pocitů mezi živými bytostmi - lidmi i živočichy obvykle prostřednictvím společné soustavy symbolů. Zvířata se dorozumívají různými signály (zvukovými, pachovými, tancem ap.), tzv. první signální soustava, což platí i pro lidi. Hlavním dorozumívacím prostředkem člověka však je verbální komunikace (jazyk a řeč), tzv. druhá signální soustava.

Kromě mluvené řeči a písma se používají i další systémy. Např. notový záznam hudby, chemické a matematické značky, dopravní značky, vlajková a prstová abeceda, Morseova abeceda ap.“ (Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Komunikace [online]. c2011 [citováno 8.03 2011]. Dostupný z:

<<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Komunikace&oldid=6343872>>)

Na druhou stranu pojem „sociální interakce“, by se dal vysvětlit jako proces, který spočívá v působení jedince nebo skupiny na jiného jedince nebo skupinu. Tento proces může mít podobu verbální i neverbální. Jde o jakoukoli formu setkání mezi jedinci.

Druhy sociální interakce jsou:

- **Přímá interakce:** uskutečňuje se přímým kontaktem tváří v tvář
- **Nepřímá interakce:** probíhá zprostředkovaně třetí osobou či komunikačními prostředky - např. médii či mluvčími
- **Záměrná interakce:** úsilí, nejčastěji rodičů a učitelů, ovlivňovat, vyučovat a vychovávat dítě
- **Nezáměrná interakce:** probíhá každodenním vlivem osob v neformálních situacích, kdy jedinec pozoruje sociální model a s ním se ztotožňuje

Oba tyto aspekty jsou pro rozvoj tvořivosti a tvořivé osobnosti zcela klíčové. Komunikace je totiž samou hybatelkou tvořivosti a to od narození až po smrt. Jak jinak by si totiž lidé mohli vzájemně předávat své nápady a nabyté informace, kdyby neexistovala tato cesta? Je vědecky dokázáno, že kreativita se již od nepaměti vyvíjela ruku v ruce právě s vývojem komunikace. Vždyť k čemu by byl fakt, že jeden náš předek - pravěký lovec samostatně rozdělal oheň, kdyby to nedokázal nikomu říci?

V otázce tvořivosti jsou totiž určité věci neoddělitelné. Není možné je diferenciovat a kategorizovat a proto musíme mít vždy na paměti, že jakékoliv vytržení, je vždy kontraproduktivní.

A tím se dostáváme k další problematice, a to k rozvíjení tvořivosti a metodám k tomu používaným. Konkrétně v rámci vyučování a zájmových činností.

1.6 METODY VÝCHOVY A ROZVOJE TVOŘIVOSTI VE VYUČOVÁNÍ A ZÁJMOVÝCH ČINNOSTECH

Klíčovým prvkem v rozvoji tvořivosti ve vyučování je rozhodně role učitele. Jeho schopnosti a dovednosti (zvláště na poli tvořivosti) jsou nedocenitelné. Maňák například o tvořivém učiteli říká toto (1998 s. 90.): „Předpokládá se o něm, že je to současně učitel zdatný, který umí vést žáky k efektivním výsledkům. Kromě už zmíněných vlastností ho navíc charakterizuje, že nepracuje tradičními autoritativními metodami, ale že hledá a objevuje vlastní kreativní postupy a techniky.“ To je rozhodně vhodně formulováno, ale pravdou je, že ani sebeschopnější učitel by na rozvoj tvořivosti sám nestačil. Bez intervence rozvíjené strany by prostě byly kladné výsledky nemožné. A právě k tomu, aby tato intervence byla co nejkvalitnější, je učiteli třeba rozvíjenou stranu (v tomto případě žáky a účastníky) naučit, jak ke kreativitě a jejímu rozvoji přistupovat.

V rámci výchovy a vzdělávání existuje velké množství různých vyučovacích metod. J. Maňák a V. Švec je dělí takto:

- **Klasické výukové metody**, kam patří tři kategorie:
  - a) metody slovní
  - b) metody názorně-demonstrační
  - c) metody dovednostně praktické
- **Komplexní výukové metody**
- **Aktivizující metody**

Právě poslední jmenované jsou přitažlivé a zajímavé, spoluvytvářejí příznivé školní klima a přinášejí žákům i učitelům dobré výsledky. Také rozvíjejí kromě kreativity i

řadu dalších klíčových kompetencí. Jejich nevýhodami jsou ale bohužel náročnost na čas, na přípravu, na vyučování a také na kázeň. Proto je jen někteří pedagogové zařazují do svého „repertoáru“. Přesně jak pravil známý pedagog a psycholog Geoffrey Petty ve své knize Moderní vyučování:

„Závažnou a bohužel častou chybou je, když si učitel osvojí jednu nebo dvě metody a těch se pak drží.“

A právě proto je nutné se seznámit s různými těmito metodami a předejít tak stereotypům. Protože rozvíjet tvořivost netvořivými způsoby je nemožné.

Třídění aktivizujících metod ve vztahu k rozvoji tvořivosti

K tomuto třídění velké množství odborníků přistupuje individuálně, proto nalezneme v literatuře mnoho různých hledisek. Já bych zde uvedla jedno široce přijímané a ještě jedno další k ilustraci problému. To první je třídění podle **způsobu aktivizace dle** Boráka (in Petrová, 1999):

- 1) **Diskusní metody:** Mají různé varianty, ale v podstatě jde o komunikaci ve středně velké skupině o určitém daném problému. Účastníci si během diskuze navzájem vyměňují názory a uvádějí argumenty. Ujasňují si tak daný problém nebo jeho případné řešení. Žáky je třeba těmito dovednostem potřebným k diskutování učit a zařazovat diskusi kdykoliv je to možné. Právě ona je efektivní nástroj pro výcvik komunikace a pozitivních sociálních postojů.
- 2) **Situační metody:** Ty se vztahují na reálné problémy ze života, které představují specifické, obtížné jevy vyvolávající potřebu vypořádat se s nimi a vyžadují jisté aktivní úsilí. Podstatu situačních metod tvoří řešení problémového případu, který odráží nějakou reálnou událost, a připravuje tak žáky na její zvládnutí (např. přijímací zkoušky, výběr profese, atd.)
- 3) **Inscenační metody:** Podstatou této skupiny je situační učení v modelových situacích. Žáci sami předvádějí různé situace, do kterých se můžou reálně dostat a snaží se nalézt řešení těchto situací. Metody mají vždy tři fáze, kterými děti při jejich používání procházejí:

- **Příprava inscenace** - děti se dozvědí, jakou situaci mají zpracovat, rozdělí si role, připraví pomůcky, diskutují nad problémem atd.
  - **Realizace inscenace** – dochází k samotnému hraní dle předem připravených pravidel (někdy i scénář, ale není nutný).
  - **Hodnocení inscenace** - jako při každé činnosti, která má mít kýžený efekt je i zde nutné práci zhodnotit a promluvit si o ní. Napomáhá to fixaci.
- 4) **Hry:** Sem se řadí jak hry didaktické, tak různé soutěže a turnaje. Pokud jsou hry správně navoleny, je možné je použít téměř vždy. Není ani nutné je zde nějak více strukturovat, protože každá hra umožňuje plnou seberealizaci dítěte a působí tak blahodárně na jeho tvořivost.

Další příklad dělení je Silbermanova (in Petrová, 1999) separace podle **cíle výuky**:

- 1) **Metody aktivního zapojení žáků do studia**
- 2) **Metody výuky znalostí, dovedností a postojů**
- 3) **Metody podporující trvalé osvojení vědomostí a dovedností**

Existuje celá řada dalších možností třídění a využívání aktivizačních metod. Ale ve všech těchto metodách je vždy jeden společný prvek. Tímto prvkem je řešení problému. A právě na ten se nyní podíváme blíže.

Postavení problému v metodách výchovy k tvořivosti

Problém je slovo běžně používané nejen v řeči odborné, ale i v realitě každodenního života. Proto jeho vymezení jako pojmu nalezneme ve spoustě odborných odvětví (namátkou třeba pedagogice, psychologii, sociologii, politologii, atd.) ale i v laické mluvě.

„Termín problém označuje takové podmínky, nebo situaci či stav, který je nechtěný, nebo nežádoucí. Problém obvykle vyžaduje řešení. V takovém případě je nutné pochopit nejdůležitější aspekty daného stavu, neboť jen tak lze nalézt způsob řešení a vše napravit.“ (Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Problém [online]. c2010 [citováno 9.03.2011]. Dostupný z <<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Probl%C3%A9m&oldid=6255036>>)

Z této definice vyplývá, že postavení problému hraje v otázce tvořivosti jednu z hlavních úloh. Navíc právě z pohledu pedagoga, nebo vedoucího zájmových kurzů, může být problém použit jako hybná síla rozvoje kreativity. Proto se ale také můžeme ve vzdělávacím procesu setkat s jistou chybou. Mnoho lidí (a pedagogy nevyjímaje) si totiž myslí, že mezi schopností řešit problémy a mírou osobnostní tvořivosti je absolutní rovnost. Myšlenka, že každý kdo dokáže řešit problémy je automaticky kreativním jedincem, je pak živena nejen ve školním prostředí, kde může být u některých žáků zdrojem problémů s učením (nejde jim řešení, jsou automaticky považováni za netvořivé a „nehodné“ rozvoje). Ale i ve světě dospělých, kde vedla k mnohým slepým uličkám v různých sociálních odvětvích.

Obecná problematika řešení problému se dá přirovnat k postupu každodenního zvládání životních situací. „Obecný postup při řešení problémů tedy je:

- 1) **Vyhledání problému, který budeme řešit.** Vybereme si problém k řešení, nebo je nám problém zadán. Pokud se jedná o složitou záležitost, je třeba určitého úsilí k pochopení problematiky. Již pouhé nalezení problému však v sobě často skrývá i budoucí řešení (říká se, že definováním problému je problém již z polovičky vyřešen).
- 2) **Definice otázky, proč je zapotřebí problém řešit.** Řekneme si, jaké máme důvody k tomu, abychom problém vyřešili. Je větší předpoklad, že problém bude vyřešen, mají-li řešitelé na nalezení řešení konkrétní motivaci.
- 3) **Přípravné činnosti před hledáním řešení.**
  - Řekneme si, co o problému víme, případně problém rozdělíme na několik problémů menších.
  - Řekneme si, kde najdeme další informace, které nám pomohou problém vyřešit.
  - Chybějící informace vyhledáme.
  - Získané informace roztřídíme.
  - Navrhujeme několik směrů řešení.
  - Určíme hlavní směr výzkumu.
- 4) **Hledání řešení, nebo zjištění neúspěchu.** Hledáme způsob, nebo způsoby řešení problému. K tomu použijeme metody popsané výše. Vytváříme

domněnky a na jejich základě vykonáváme pokusy, které by měly domněnky potvrdit, nebo vyvrátit. Někdy se po sérii činností, směřujících k vyřešení problému, objeví správné řešení či nápad zcela nahodile, ve formě “osvícení”, či dokonce náhodně. Nevedou-li pokusy k řešení, vytváříme další domněnky a činíme další pokusy, směřující k ověření našich domněnek. V případě neúspěchu se mohou dostavit nepříjemné pocity, ale mladý řešitel musí být připraven i na tuto možnost.

- 5) **Vyhodnocení.** Nalezneme-li řešení, ověříme nalezený způsob, nebo způsoby řešení problému, nejlépe v praxi. Vyhodnotíme výsledky našeho úsilí porovnáním s dosavadním stavem, a to z hlediska ekonomického, ekologického, estetického apod.
- 6) **Poučení.** Zamyslíme se nad průběhem hledání řešení a poznamenejme si, jak to příště uděláme lépe.“

(Stenczel, Jiří. Vědecké metody řešení problémů [online]. [cit. 9.03.2011]. Dostupné z <<http://www.quido.cz/vedec.htm>>):

Řešení problému v rámci výuky, může pouze přispět k rozvoji tvořivosti a to hlavně tehdy, když pedagogové nebudou vybírat jednosměrně zaměřené úlohy, kde je řešení předem dané. A naopak budou volit problémy, která mají mnoho různých řešení a budou se snažit žáky vést k jejich rozpoznávání.

Někteří odborníci dokonce doporučují stavět žáky a účastníky hlavně před problémy, které se nedají řešit šablonovitě a vyžadují vlastní iniciativu.

A tím se dostáváme k poslednímu informačnímu okruhu, na nějž bych zde chtěla upozornit a to jsou etapy vyučovacího procesu (popřípadě výchovného procesu volnočasových aktivit).

Fáze vyučovacího procesu z pohledu rozvoje tvořivosti

Obecným tématem fází vyučovacího procesu se vždy zabíralo mnoho autorů. S přihlédnutím ke kreativitě by se daly charakterizovat takto:

1. **Motivační fáze:** Aktivní spoluúčast žáků v procesu vyučování nebo průběhu volnočasové aktivity, je podmíněna v první řadě právě motivací. Každý pedagogický pracovník, který chce v průběhu aktivit rozvíjet děskou tvořivost,

musí děti něčím zaujmout, neboli „naladit“. A nejlépe dle následujících kritérií, rozebraných blíže např. Patersonovou (in Petrová, 1999, s. 75):

- „Naladění by mělo zaměřit pozornost žáků na učivo, které se bude probírat.
- Naladění by mělo co nejvíce vycházet ze zájmu žáka.
- Naladění by mělo být stručné a mělo by směřovat přímo k jádru věci.
- Naladění by mělo využívat co největšího počtu stimulantů.
- Naladění by mělo rozšířit zkušenosti žáků s učením.
- Můžete třídě znovu připomenout společně prožité zážitky.
- Můžete využít své osobní zkušenosti.
- Každé naladění by mělo vyvolat určitou odezvu.
- Naladění by mělo být považováno za součást lekce.
- Naladění by mělo pokaždé žáky překvapit.“

2. **Expoziční fáze:** V této fázi přichází na řadu zprostředkování nových poznatků (nové učivo, nový postup výroby, nová pravidla hry atd.). Pokud chceme žáka či účastníka vést ke kreativitě, musíme vhodně kombinovat čistě osvojovací metody učiva s těmi, kde se žák podílí na svém vzdělávání a hledá nové postupy a cesty sám. Důležitá je i čistě reprodukční metoda, která se nezdá být příliš tvořivá, ale bez ní by se žák bohužel nikdy nemohl dále kreativně rozvíjet. (Vždyť k tomu, aby mohl např. účastník výtvarného kurzu vytvářet složité umělecké objekty z kartonu, musí se nejprve mechanicky naučit používat nůžky.).
3. **Fixační fáze:** Tato fáze se zabývá upevněním a osvojením vědomostí a dovedností získaných na základě fází předešlých. Nejlepším prostředkem k rychlému a dlouhodobému fixování je metoda opakovací. Ta může mít různou formu od slovní (pouhé mechanické opakování, které bývá nejméně účinné z hlediska dlouhodobé fixace), přes formu písemnou (písemná pojednání a referáty, které sice vědomosti fixují dobře, ale u žáků nejsou moc oblíbené) až k formě problémové, která je v otázce rozvoje kreativity patrně nejlépe hodnocená. Jedná se o praktické řešení problémů (ať už spontánně vzniklých, nebo zinscenovaných) na základě získaných vědomostí a dovedností. Žáci i

účastníci si tak mohou ověřit v praxi, že to, co se naučili, jim skutečně k něčemu bude.

4. **Diagnostická fáze:** Poslední z fází vyučovacího procesu se zaměřuje na zpětnou vazbu pro učitele i žáky a představuje tak velmi náročnou část pro obě zainteresované strany. Velmi vhodné je ji, přesto že zde je řazena na závěr, aplikovat průběžně během ostatních fází a usnadňovat tak orientaci žákům i pedagogům a vedoucím. Navíc je z pohledu kreativity velmi důležité vysvětlit žákům důležitost diagnostiky pro ně samé. Může totiž sloužit nejen jako zjištění, co zvládli či co ne, ale i jako motivace k další práci.

Nyní bych opustila jak obecné téma rozvoje tvořivosti ve vyučování a volnočasových aktivitách tak celé „teoretické vody“ a přešla k praktické části mé práce, kde jsem se pokoušela všechny zde shrnuté poznatky (speciálně pak právě poslední odstavce) aplikovat do reálného fungování kurzu.

2 CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE, HYPOTÉZA A ÚKOLY

2.1 CÍL PRÁCE

Zjistit, jaký vliv na rozvoj tvořivosti u cílové skupiny žáků prvního stupně málotřídní školy bude mít čtyřměsíční cílené působení a rozvíjení jejich tvořivosti pomocí pečlivě volených výtvarných a pracovních činností.

2.2 HYPOTÉZA

Posun bude viditelný u některých vnímavějších a tvořivějších účastníků. Pozitivní vliv na rozvoj tvořivosti, bude mít můj kurz u všech účastníků, ale k tomu, aby se u všech projevil, bude potřeba více času.

2.3 ÚKOLY

Pro splnění cíle praktické části bakalářské práce a ověření platnosti hypotézy jsem stanovila tyto úkoly:

- Připravit realizovat a vyhodnotit dotazníkové šetření zaměřené na zjištění zájmů členů výtvarného kurzu, se kterými uskutečním pedagogický výzkum. Účastníci tvoří cílovou skupinu.
- Připravit vhodný nástroj (testy) pro zjištění úrovně nonverbální tvořivosti členů cílové skupiny na počátku a na konci čtyřměsíčního cíleného působení směřujícího k rozvoji tvořivosti.
- Zpracovat program kurzu zaměřený na rozvoj tvořivosti a realizovat ho v období září - prosinec 2010.
- Zhodnoti změny v hodnotách dosažených jednotlivými členy cílové skupiny v pretestu a posttestu a výsledky analyzovat a interpretovat.

3 METODIKA PRÁCE A CHARAKTERISTIKA PODMÍNEK

3.1 METODIKA PRÁCE

Nejprve jsem vytvořila dotazníky pro úvodní dotazníkové šetření a přiklonila se k netypické formě vyplňování (přes počítač). Toto šetření jsem následně s cílovou skupinou realizovala během úvodní lekce a pečlivě vyhodnotila.

Současně jsem připravila Torranceho testy tvořivosti upravené katedrou informačních technologií a technické výchovy pedagogické fakulty UK. Ty jsem předem vyhodnotila jako vhodný nástroj ke zjištění úrovně nonverbální tvořivosti u členů cílové skupiny. Pretest jsem provedla taktéž během úvodní lekce a posttest poté na konci čtyřměsíčního cíleného působení směřujícího k rozvoji tvořivosti.

Také jsem zpracovala program kurzu, zaměřený na rozvoj tvořivosti a postupně ho realizovala v období září - prosinec 2010 v rozsahu 3 lekce měsíčně.

Na závěr jsem zhodnotila změny v hodnotách dosažených jednotlivými členy cílové skupiny v pretestu a posttestu a zjištěné výsledky jsem pečlivě analyzovala.

3.2 CHARAKTERISTIKA ZAŘÍZENÍ

Zmiňovaný výtvarný kurz spadá pod málotřídní školské zařízení umístěné na okraji středně velké spádové vesnice. Školu k dnešnímu dni navštěvuje 52 žáků a stálý pedagogický sbor tvoří čtyři pedagogové - dvě učitelky, ředitel a vychovatelka. Dále zde jsou ještě tři externí pracovníci (včetně mě), které zajišťují provoz kurzů a kroužků. Škola tedy nabízí kromě klasické výuky a odpolední družiny i širokou paletu volnočasových aktivit zahrnujících několik zájmových kroužků a kurzů. Jmenovitě kurz výtvarný (o kterém je tato práce), kurz keramiky a kurz hry na zobcovou flétnu. Z kroužků je možné si vybrat mezi Historickým (historie obce a Českého ráje, hrady zámky, pověsti), Literárním (literatura a čtenářství pro děti a mládež), Tělovýchovným (hry, gymnastika, atletika), Herním (deskové a další společenské hry) a Náprava čtení (kurz SPU). Dále škola spolupracuje s mnoha místními spolky, jako jsou myslivci či hasiči, což přináší dětem další možnosti trávení volného času.

3.3 CHARAKTERISTIKA KURZU

Výtvarný kurz je zaměřen na malbu, kresbu, prostorovou tvorbu i netradiční výtvarné techniky a často také obsahuje prvky patřící do okruhu praktických činností. Jeho rozsah je jedna lekce týdně po dobu obou pololetí. Navštěvovat ho mohou žáci od první do páté třídy bez omezení, ale pravidelně. Kurz probíhá pod záštitou školy, jako jedna z nabízených zájmových aktivit. Lekce jsou situovány buď do jídelny v přízemí budovy, nebo jiné místnosti dle potřeby (tělocvična, učebny, družina...). Někdy zavítáme i ven na školní pozemky a zahradu (spíše v jarních měsících). Účastníci přispívají na nákup pomůcek a materiálů, ale větší část je hrazena z prostředků školy. Účastníci jsou ale povinni nosit si základní výtvarné pomůcky (tempery, vodové barvy, paletu, krycí oděv, tužky, atd.), případně po včasné upozornění i další nutné materiály (kartony, krabice, roličky, sklenice, atd.). V kurzu se snažím střídat různé techniky i náročnosti a vybírám pracovní činnosti, které účastníkům přinesou víc, než jen naplnění volného času. Často také v rámci motivace zapojuji různé hry, nebo tematicky vhodné nevýtvarné činnosti, což působí jako oživení i jako propojení s jinými odvětvími výuky. Občas také spolupracujeme s jinými zájmovými kroužky konanými ve stejnou dobu, jako je kurz historický a literární. To napomáhá stmelení kolektivu a podporuje mezizájmové vztahy a vazby.

3.4 ÚČASTNÍCI KURZU

3.4.1 OBECNÉ INFORMACE

Výtvarný kurz v tomto roce navštěvuje devět žáků. Jedná se vesměs o žáky, kteří mají o výtvarné činnosti zájem. To je dobře, protože jsem se již několikrát setkala s tím, že žáci byli do kurzu přihlášení rodiči proti své vůli a to opravdu není vhodné. Takoví účastníci jsou pak spíše přítěží a „brzdou“ pro ostatní, protože je činnosti většinou nebaví a jejich odmítavé postoje často narušují chod celé skupiny.

3.4.2 KÓDOVÁNÍ ÚČASTNÍKŮ PRO TORRANCEHO TEST

Konkrétní informace o účastnících potřebné pro vlastní výzkumné šetření a poznání jsem se rozhodla zakódovat do několikamístné zkratky podle následujícího klíče:

- Na prvním místě je číslovka označující věk účastníka (6-11)

- Na druhé místo jsem zařadila písmeno označující pohlaví (A=chlapec, B=dívka)
- Na třetím místě je číslovka označující třídu, do které účastník chodí (1-5)
- Čtvrtá pozice je vyhrazena pro počet sourozenců (0-5)
- Na posledním místě je písmeno související s minulým údajem a to, zda je sourozenec starší, nebo mladší (S=starší, M=mladší, O=obojí, X=bez sourozenců)

Kódové označení tedy vypadá např. takto:

7A22O

A znamená, že se jedná o sedmiletého chlapce navštěvujícího druhou třídu, který má dva sourozence, jednoho staršího a jednoho mladšího.

4 PRÁCE A JEJICH HODNOCENÍ

4.1 ÚVODNÍ DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Toto šetření jsem provedla proto, abych hlouběji poznala konkrétní zájmy a oblíbené či blízké činnosti účastníků výtvarného kurzu. Šetření tohoto, nebo podobného typu zařazuji vždy na začátek školního roku. Získávám tak lepší přehled o nových účastnících a posuny nebo změny v názorech a postojích účastníků, kteří navštěvují kurz opakovaně.

Cíl šetření

Cílem je zjistit vztah účastníků k různým výtvarným technikám a materiálům a vytvořit tak předpoklady pro individuální přístup k nim a pro výběr potřebných informací s důrazem na jejich vlastní zájmy.

Průběh

Zvolila jsem, jako každoročně, nejjednodušší a žáky nejvíce oblíbenou jednoduchou metodu, kdy žáci zakroužkují, nebo jinak označí pouze jednu možnost. Je to pro ně i pro mne mnohem přehlednější a vyhraněnější. Letos jsem s ohledem na to, že i do samotného kurzu plánuji zařadit práci s počítačem, pozměnila formu vyplňování dotazníků. Využila jsem vyplňování elektronické. Pro atraktivnost a kvůli věku dětí

však pouze v programu malování, který, jak jsem si předem zjistila, umí ovládat všichni.

Celé dotazníkové šetření tedy probíhalo v první úvodní kurzu, která je jen informační schůzkou, před samotným zahájením celého kurzu. Netrvá nijak dlouho, ale přesto jsem si hned zpočátku, po nezbytném úvodu, našla chvíli na vysvětlení základních pojmů, které se v dotazníku objeví (kresba, malba, abstrakce, atd.)

Dotazníky jsem poté žákům rozdala nejprve v papírové formě a upozornila je, že rozhodně nejde o žádný test, ale pouze o nenásilné zjišťování informací. Pak jsem jim dala dostatek času, aby si dotazník prohlédli a v případě, že i po úvodu nebude něco jasné, se mě bez obav mohli zeptat a zvýšila se tak informační hodnota celého šetření.

Poté se členové kurzu postupně vystřídali na několika počítačích, kde jsem předem dotazník otevřela v programu malování. Měli samozřejmě dostatek času na jeho vyplnění. Tato netradiční forma je bavila a to nejen proto, že mohli pracovat na počítači, ale i proto, že mohli vyjádřit vlastní názor a že o něj měl někdo zájem, což se přece jen ve škole stále neděje tak často, jak by mělo.

Forma dotazíku

Do dotazníku jsem zařadila pouze osm otázek a navíc dvě z nich pro „rozjezd“ jako orientační, aby se děti soustředily a nestresovaly. Pokoušela jsem se je formulovat jasně a dát žákům na co nejmenší ploše dostatek informací i prostoru pro odpovědi dle jejich vůle. Také jsem nepoužila obyčejný dotazník, ale osobně jsme ho ozvláštnila v grafickém programu a přeměnila ho tak z obyčejného kusu papíru na veselou a doufám i vtipnou součást volnočasové aktivity, která děti nejen „vyzpovídá“, ale i potěší a pobaví. (celý dotazník viz. příloha č.1)

Výsledky a jejich hodnocení

Ke každé otázce jsem vytvořila barevně rozlišenou tabulku i graf (viz. příloha č. 3). K tabulkám zde připojuji i vlastní stručný komentář. (příklad čtyř vyplněných dotazníků viz. příloha č. 2)

1.Otázka: Jsi chlapec nebo děvče?

Tab. 1 Odpovědi na otázku č.1 - Počet chlapců a dívek

Odpověď	a) dívka	b) chlapec
Počet odpovědí	3	6

Letošní počty mne skutečně překvapily, protože již několik let (a dalo by se říci, že téměř vždy), mají o výtvarný kurz daleko větší zájem dívky než chlapci. Letos je tomu však přesně naopak a rozdíl je dokonce značně markantní. Vysvětlují si to specifickým založením skupiny a zájmem o neobvyklé věci pramenící ze zahlcení typicky separativním pohledem na „dívčí a chlapecké zájmy“ a tlakem okolí na děti ohledně naplnění tohoto stereotypu. Děti se tak snaží upozornit na svou výjimečnost a proto si často hledají koníčky v odvětvích, pro ně, netypických. Tuto hypotézu potvrzuje i fakt, že například na Hasičský kurz pořádaný naší obcí letos chodí dvě třetiny dívek, což je také neobvyklé.

2.Otázka: Do které chodíš třídy?

Tab. 2 Odpovědi na otázku č.2 - Do které chodíš třídy

Odpověď	1.ročník	2.Ročník	3.Ročník	4.Ročník	5.Ročník
Počet odpovědí	1	1	1	3	3

Na této otázce je krásně vidět, jak zájem o výtvarný kurz kolísá v průběhu let. Vždy mám podobné zkušenosti, proto je možné poměrně jasně interpretovat získané výsledky. První třída bývá vždy nejméně zastoupena. Pramení to z nízkého věku žáků, i ze strany rodičů. Ti se často dítě do kurzu ihned na začátku školní docházky bojí dát, případně mají málo informací. Druhá a třetí třída pak bývá zastoupena žáky, kteří navštěvovali kurz už v minulých letech (stejně jak je tomu nyní) a jsou tedy na jeho organizaci zvyklí a baví je. Ve čtvrtém a pátém ročníku pak dochází vždy k jedné ze dvou možností. Buď nechodí téměř nikdo (maximálně ti co chodili loni, ale někdy ani oni ne) a nebo naopak dojde k nárůstu (jako letos). Ten se dá vysvětlit novým pohledem na svět (jakási „předpuberta“) a s ním spojené hledání nových zájmů a koníčků. Časté je také mnohem sevřenější skupinové chování, což v praxi znamená: „Půjdu tam, když tam jde můj/moje kamarád/ka“. Stačí pak jeden dostatečně oblíbený nebo vlivný žák ze třídy a počty se rychle zvedají.

3.Otázka: Jaká je tvá nejoblíbenější výtvarná technika?

Tab. 3 Odpovědi na otázku č.3 - Nejoblíbenější výtvarná technika

Odpověď	a) kresba	b) malba	c) prostorová t.
Počet odpovědí	3	4	2

Díky této otázce jsem zjistila, že děti nejvíce baví malba a až pak další odvětví, což jsem nijak zvlášť neočekávala. Myslela jsem si, že se většina přikloní ke kresbě (oblíbené u menších dětí a ve školkách). Tyto výsledky mne potěšily. Je vidět, že děti mají o „výtvarno“ opravdu zájem.

4.Otázka: Čím nejraději kreslíš?

Tab. 4 Odpovědi na otázku č. 4 - Čím nejraději kreslíš

Odpověď	a) tužka	b) pastelky	c) pero
Počet odpovědí	4	4	1

Zde mě odpovědi částečně také překvapily, protože jsem nečekala tak vysoké počty u netradičního „pera a inkoustu“ ani u „pastelů a kříd“. Jsou to totiž poměrně neobvyklé a i těžko dostupné materiály. Nicméně jsem ráda, že i k nim mají děti přístup, je to velmi vhodné pro rozvoj a zdokonalování jejich kresby.

5.Otázka: Co nejraději kreslíš?

Tab. 5 Odpovědi na otázku č.5 – Co nejraději kreslíš

Odpověď	a) portréty	b) krajiny	c) abstrakce
Počet odpovědí	5	2	2

Zdá se, že žáci dávají přednost živým modelům, což mě těší. Nicméně lidé a zvířata jsou zpravidla prvními věcmi, které děti začnou kreslit.

I objevení abstrakce v kresbě se dvěma body je poněkud netradiční a velmi výtvarné. A ani kresba krajin nebo zátiší, není zcela neoblíbená, což naznačuje možnosti pestrých témat a nápadů, které budu moci v kurzu použít.

6.Otázka: Čím nejraději maluješ?

Tab. 6 Odpovědi na otázku č.6 – Čím nejraději maluješ

Odpověď	a) fixy	b) vodové barvy	c) akryl
Počet odpovědí	4	3	2

Zde jsem čekala u fixů ještě větší počet hlasů, protože se jedná o nejobvyklejší a nejdostupnější položku. Kromě pastelek a tužky jde o další pomůcku, s níž se děti seznamují již ve velmi raném věku. V dnešní době se dají fixy navíc pořídit v mnoha variacích, proto jsem ráda, že je tato nabídka dětmi i jejich rodiči evidentně využívána.

Na druhou stranu mě velmi potěšily dva hlasy u akrylu a oleje (kde jsem nepočítala ani s jedním) a odpovědi ohledně vodových barev a temper mě zase potěšily pouhými třemi body. Práci s nimi si děti užijí dostatečně v hodinách VV a dokonce se s nimi i hůře pracuje a výsledky nepůsobí tak výtvarně.

7.Otázka: Co nejraději maluješ?

Tab. 7 Odpovědi na otázku č.7 – Co nejraději maluješ

Odpověď	a) portréty	b) krajiny	c) abstrakce
Počet odpovědí	3	2	4

Odpovědi na tuto otázku se od odpovědí na obdobný dotaz týkající se kreslení na první pohled liší. To mě překvapuje i těší, protože se tím opět rozšiřují naše budoucí možnosti. Vítězí abstrakce, která se v rámci malby přímo ideálně nabízí a portréty ani krajiny naštěstí nemají příliš příznivců. Vytvořit je totiž barvou správně, je poměrně komplikované a já bych předpokládanými nezdary děti od další malby nerada odradila.

8.Otázka: Jaké je tvé nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby?

Tab. 8 Odpovědi na otázku č.8 – Nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby

Odpověď	a) modelování	b) práce s textilem	c) práce s drob. materiálem
Počet odpovědí	4	4	1

Poslední otázka se týkala prostorové tvorby, které se také hodláme v kurzu dostatečně věnovat. Jelikož máme možnost vypalování hliněných výrobků, jsem ráda, že na prvním místě se umístila právě modelařina. To že se o první místo vlastně dělí s látkou a papírem vůbec nevadí a ani mě to nepřekvapuje. Nejde samozřejmě o šití nebo pletení, ale populární jsou dnes Origami a různé textilní práce jako savování nebo batika. Na posledním místě se umístily drobné předměty, a to patrně hlavně proto, že děti jsou zvyklé leda na práci s listy a plody (MŠ) a široké obzory této tvorby jim unikají. Ale to jistě napravíme.

Závěr dotazníkového šetření

Účastníci mého letošního kurzu se ve výtvarné problematice dobře orientují a jejich zájmy o tuto oblast jsou velmi široké. Neomezují se pouze na malování vodovými

barvami a kresbu tužkou, jak jsem se vzhledem ke školní výtvarné výchově obávala, ale zaobírají se i složitějšími a mnohem výtvarnějšími technikami.

Což je v práci s jejich tvořivostí jistě velmi dobrým prvním krůčkem. Je to dobré i z dalších hledisek. Rozhodně to bude mít na náplň mého kurzu značný vliv. Děti jsou totiž zběhlé i v oblastech, kde jsem to skutečně nečekala (akryly, olej, abstrakce,...).

Na výzkum tohoto typu mám pozitivní ohlasy i ze stran rodičů. Jejich zapojení a zájem o volnočasové aktivity dětí je přitom jeden z nejdůležitějších aspektů naší práce a i pro děti samotné má klíčový význam.

Toto šetření chápu každým rokem i jako hezký „rozjezd“ v práci s rodiči, která pak vrcholí jejich účastí na výstavách a mnou pořádaných akcích.

4.2 PRVNÍ TORRANCEHO TEST TVOŘIVÉHO MYŠLENÍ (PRETEST)

Průběh testu

Tento „pretest“ tedy proběhl ihned na úvodní schůzce kurzu a neplnil tak jen svou základní diagnostickou funkci, ale také účastníky zabavil.

Proběhl tak, že jsem účastníky rozsadila po jídelně (místo nejčastějšího konání kurzu) tak, aby každý seděl sám a měl kolem sebe dostatek prostoru, což znemožňovalo opisování, které by značně zkomplikovalo hodnocení.

Pak jsem dětem rozdala papíry velikosti A5 s předtištěnými dvanácti kruhy a co nejpečlivěji jim vysvětlila co, a jak mají dělat. Klíčová byla upozornění, že mají kruhy použít jako součást obrázku, nikoliv rámeček, a že mohou každý použít zvlášť, nebo i více do jednoho. Nezapomněla jsem připomenout ani to, že se hodnotí i originalita a je tedy v jejich zájmu neopisovat. Nakonec jsem je ještě požádala, aby ke každému obrázku napsali, o co se jedná. Pak jsem jim dala dostatek času na otázky a upozornila je, jak dlouhou dobu budou na „test“ mít a že během práce už nebudu na žádné jejich otázky odpovídat.

Během testu jsem dávala pozor, aby skutečně nikdo „neopisoval“ a po uplynutí 15 minut jsem testy vybrala. Hodnotila jsem je pak v klidu doma.

Obecná Charakteristika metody

Jedná se o strukturovaný test, užívaný v pedagogicko-psychologické diagnostice. Přesto, že by se měl provádět zkušenými odborníky, jeho provedení ani řízení není nijak náročné a výsledky a jejich hodnocení dávají velmi dobrý náhled na problematiku. Proto jsem si ho zvolila pro svou práci.

Kriteria hodnocení

Kriteria hodnocení Torranceho testu tvořivého myšlení, jsou přesně strukturovaná, proto jsem se těmito kritérii při hodnocení řídila a pouze je upravila. Hodnotila jsem toto:

- **Fluence:** Jedná se o bodovou hodnotu vyjadřující počet kruhů, které účastník použil (ať už šlo o čas, nebo o plán). Kruhů je na upraveném testu celkem 12, takže bodová hodnota byla od 0 do 12 b.
- **Flexibilita:** Tento údaj zaznamenává, jak rozmanité bylo použití kruhů v rámci jednoho testu. Jak moc se jednalo o podobné, nebo dokonce totožné kresby. Bodově jsem ho odstupňovala od 0 do 10 b. (čím víc bodů, tím rozmanitější).
- **Originalita:** Toto kritérium hodnotí jak originální, nápadité a neotřelé kresby se v testu nacházejí a zohledňuje tak celou skupinu. Např. pokud se v jednom jediném testu objeví třeba jablko, bodové hodnocení bude vysoké (já zvolila opět škálu 0-10 b). Pokud se ale jablko objeví ve většině, nebo dokonce ve všech, bodové hodnocení klesá.
- **Elaborace:** Pod tímto kritériem se skrývá pečlivost a celkový vizuální dojem celého testu. Jde o kritérium poměrně subjektivní, ale v rámci celé skupiny kontrolované a hodnocené jednou osobou, je dopad objektivní. Já opět zvolila bodové hodnocení od 0 do 10 b.

Nakonec jsem všechny body sečetla a s výsledkem dále pracovala v dalších tabulkách, a grafech. (Příklady dvou vyplněných testů viz. příloha č. 4)

Zhodnocení a výsledky

Výsledky pretestu jsem se rozhodla zpracovat do následující tabulky (Tab. 9), a detailnější slovní rozbor zařadím, až po vyhodnocení posttestu. Účastníky jsem řadila dle věku:

Tab. 9 Bodové výsledky pretestu

Kód účastníka	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
6B11S	12	3	2	2	19
7A21S	10	4	3	2	19
8A31M	8	2	3	5	18
10A45O	11	8	5	5	29
10A41M	12	6	6	5	29
11A40X	12	9	9	7	37
11B51M	12	5	8	8	33
11B52S	12	8	10	8	38
11A51S	12	2	2	2	18

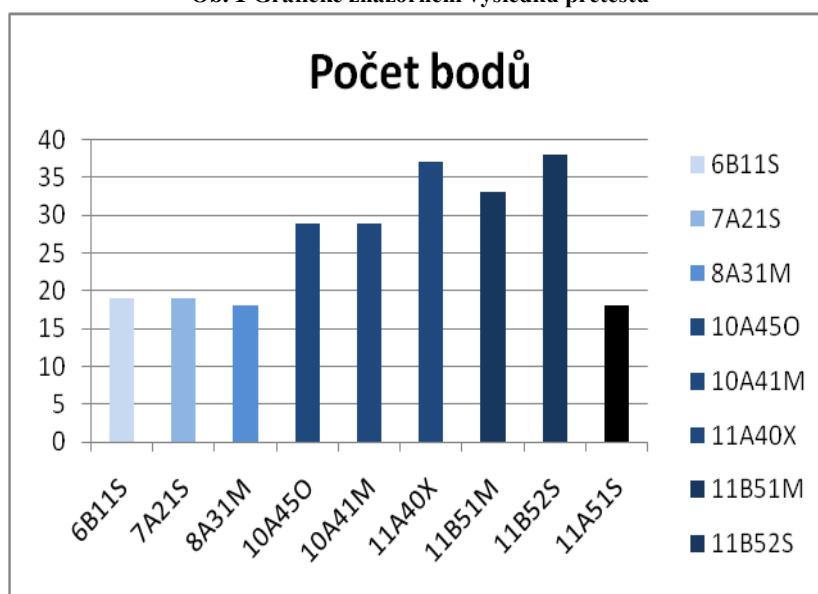
Z výsledků v této tabulce jsem sestavila tabulku další, kde jsem účastníkům přiřadila i barevný odstín (čím starší, tím tmavší barva):

Tab. 10 Výsledky pretestu ozačené odstíny

Kód účastníka	6B11S	7A21S	8A31M	10A45O	10A41M	11A40X	11B51M	11B52S	11A51S
Počet bodů	19	19	18	29	29	37	33	38	18

Graf v odpovídajících odstínech pak ilustruje rozdíly popřípadně nárůst a pokles bodového hodnocení v závislosti na věku:

Ob. 1 Grafické znázornění výsledků pretestu

Rozdíly v počtu získaných bodů nejsou až na výjimky nijak propastné, což je v otázce počátečního bodu mého výzkumu velmi vhodné. Zajímavé ale je, že tyto odchylky nijak zásadně nesouvisí s věkem, neboť nejstarší účastník dopadl téměř stejně jako nejmladší.

Dá se tak snadno dokázat, že rozvoj tvořivosti není spjat pouze s věkem, ale i s výchovou, přístupem, dalšími aktivitami a vrozenými dispozicemi. Přesnější vysvětlení výsledků a jejich srovnání bude mít smysl na konci práce.

4.3 AKTIVITY VÝTVARNÉHO KURZU V ROZMEZÍ 4 MĚSÍCŮ

Pokusím se stručně nastínit postup cíleného působení pomocí různých aktivit zařazených do kurzu, na rozvoj tvořivosti. Uvedu proto popis všeho, co jsme na kurzu za čtyři měsíce, které jsem sledovala, dělali. Vždy popíšu pedagogickou i věcnou přípravu, t.j. název činnosti, cíl, výchovný cíl, možné motivace, materiál, pomůcky, postup hodnocení a závěr. Dále uvedu přímo náš konkrétní zážitek z kurzu, tedy pedagogickou reflexi.

V každém měsíci jsme měli pouze tři nikoliv čtyři kroužky, protože se vždy první pondělí v měsíci koná projektový den a kurz tedy odpadá. Nahradit ho kvůli vytíženosti prostorů i žáků dalšími volnočasovými aktivitami bohužel není možné. Během čtyř sledovaných měsíců, jsme tedy měli, kromě úvodní a závěrečné schůzky věnované testování, dvanáct lekcí. Ještě bych ráda upozornila na listopadové lekce, kdy jsme své činnosti přizpůsobili vánočnímu jarmarku konanému vždy na začátku prosince společně se školní besídkou. Na tomto jarmarku se každoročně prodávají výrobky našich dětí a za výtěžek se pak pořídí nějaké nové vybavení školy, nebo se získané prostředky použijí jako finanční základ na školní výlety a exkurze. Proto se vždy celý listopad ve škole vyrábí různé zajímavé a prodejné předměty a náš kurz není výjimkou.

Září

4.3.1 LEKCE ČÍSLO 1 - TVORBA Z PŘÍRODNIN (PODZIMNÍ TANEC)

Cíl: Ukázat dětem možnosti využití přírodních materiálů a naučit je s nimi tvořivě pracovat a vnímat svět kolem sebe pomocí barev a s nimi spojených pocitů.

Výchovný cíl: Vštípit či zopakovat dětem pravidla bezpečné práce s nůžkami a ostrými předměty obecně a informovat je i o pravidlech pobytu v přírodě a nebezpečích, která

na ně venku mohou číhat (např. přírodní jedy obsažené v lákavých přírodních materiálech).

Motivace: Je vhodné děti nejprve lehce seznámit s principy přírody, nastínit jim problematiku ročních období a koloběhu přírody (vhodné, by bylo navázat na ŠVP, konkrétně na prvouku (1.-3. ročník) a ve vyšších třídách (4. a 5. ročník) na přírodopis. V čemž by mohly pomoci např. donesené fotografie přírody, vhodně zvolené krátké dokumenty, básně, hudba, pohádkové i filmové motivy a další prvky. Vhodné by také mohlo být zapojení dalších pedagogických pracovníků a zařazení např. do projektového dne nebo týdne. Pomocí her nebo vycházek do ovocných sadů a zahrad, kde je možné dětem ukázat krásu podzimní přírody a umožnit jim nasbírat si listy, je také vhodné. Listy jsou navíc hlavním materiálem pro další tvorbu (samozřejmě si je děti mohou nasbírat předem i doma a tak se vzdělávat samy a rozvíjet nejen tvořivost, ale i zvědavost a samostatnost.).

Materiální prostředky: Nůžky (při jejich výběru je nutný brát zřetel na věk dětí, proto volíme menší nůžky se zaoblenými okraji a vhodně řešenou rukojetí - nezapomínáme ani na případné leváky, pro které sortiment dnešního papírnického zboží nabízí řadu speciálních pomůcek, včetně anatomicky vhodně tvarovaných nůžek), štětce (nejvhodnější pro děti daného věku jsou kulaté, kvalitní, vyrobené z žíní nebo umělého vlákna a pro kvalitní práci je dobré mít několik velikostí), kelímek s vodou, pracovní oděv nebo zástěra, ale postačí i nějaké starší oblečení, které ochrání oděv před znečištěním barvou, různě tvarované a co nejrozmanitější listy, čtvrtky velikosti A4 (možné jsou i jiné formáty, jako menší A5 nebo naopak větší A3, ale A4 je nejvhodnější pro běžnou práci a nejlépe tak napomáhá rozvoji tvořivosti u takto malých dětí, protože je zbytečně nezatěžuje velký nebo naopak neomezuje příliš malý formát), vodové nebo temperové barvy - lepší jsou temperové, pro svou typickou konzistenci.

Postup:

- Pečlivě vybereme nejlepší a nejvhodnější listy a připravíme pomůcky
- Rozmyslíme si, jak bude následný obrázek vypadat a kam se který list a barva hodí.

- Zvolený list po rubové (žilkované) straně opatrně natřeme vybranou barvou (vhodná je hustší konzistence, ale zase ne příliš) a přitiskneme ke čtvrtce.
- Chvilíčku počkáme a list opatrně odloupneme tak, aby po něm zbyl co nejlepší otisk.
- Takto pokračujeme, dokud není obrázek hotový. Dáváme pozor, aby se barva nedostala, kam nemá a na závěr můžeme ještě domalovat pozadí, nebo doopravit obrysy listů.
- Obrázek necháme zaschnout.

Zhodnocení: Vhodné je použít kladnou skupinovou sebereflexi. Snažíme se o kladné hodnocení, protože negativní by mohlo být demotivující. Vhodná je i reflexe od vedoucího činnosti a debata nad díly.

Závěr lekce: V závěru práce by bylo dobré žáky pochválit a vysvětlit jim, co se stane s jejich díly poté, co uschnou (výstavka, soutěž, katalogizace).

Konkrétní využití v našem kurzu: Popsanou činnost jsem vybrala pro lekci s názvem „Podzimní tanec“, což předznamenalo naše společné téma. Poté, co jsme se sešli v jídelně a zabezpečili ji před zašpiněním (staré ubrusy, igelity) jsme si v rámci motivace udělali krátkou debatu na téma „principy přírody“ a „koloběh přírody“. Zde jsem využila jejich znalostí z prvouky či přírodopisu, což bylo dobré na propojení předmětů. Poukázala jsem i na realitu prostřednictvím školní zahrady reprezentující krásu podzimní přírody a motivační úvod zakončila prezentací několika fotografií a brožur o stromech a listech obecně. Ještě než jsme přešli k prohlížení listů, které si účastníci donesli z domova po výzvě z minulé (úvodní) lekce, uvedle jsem pár základních bezpečnostních pravidel ohledně práce s nůžkami. Tím jsem se vrátila zpět k přírodninám kratičkým varováním před možným nebezpečím (chemické látky atd.). Poté, co si děti vybraly ty nejlepší listy, jsem jim oznámila, že tématem jejich děl bude tanec a podzimní víření listů, což se jim velmi líbilo a hned po vysvětlení techniky se vrhly do práce.

Během toho jsem mezi nimi procházela, radila a pomáhala, kde bylo třeba. Do konce lekce, to všichni krásně stihli, takže jsme mohli v klidu uklidit a popovídat si o jejich dílech navzájem i společně (kladná skupinová sebereflexe). To pomohlo navodit přátelskou atmosféru, která byla kvůli tomu, že šlo o první opravdovou lekci velmi

důležitá. Navíc si myslím, že se nám díla opravdu povedla, což je také velmi přínosné a motivující. Na závěr jsme dětem ještě nastínila, jakou plánuji z jejich děl výstavu a navnadila je na příště. (příklad výtvaru viz. příloha č. 5)

Cílený rozvoj tvořivosti: Třebaže šlo o první hodinu, pokusila jsem se o cílené působení reprezentované samotným seznámením s méně běžným výtvarným materiálem. Předpokládala jsem, že to bude mít na tvořivost jistě dobrý vliv. Vhodná byla samozřejmě i kombinace barev a absolutní volnost v jejich volbě na velmi širokém a neomezujícím tématu, které bylo však současně velmi tvůrčí.

4.3.2 LEKCE ČÍSLO 2 - NÁVRHÁŘSTVÍ (POHÁDKOVÁ MÓDA)

Cíl: Seznámit děti s textilními materiály, jejich vlastnostmi a možnostmi jejich výtvarného zpracování.

Výchovný cíl: Ukázat dětem pravou cenu oblečení a naučit je respektovat jeden druhého nikoliv na základě oblékání, ale na základě chování.

Motivace: Rozhovor o módě, něco o jejich dějinách (nákresy, modely, historie,...) dále třeba i video ze skutečné módní přehlídky nebo třeba porovnávání současné a minulé módy či pohovor a informace o povolání návrháře/ky. U všeho je možné zapojit děti a využít jejich přehled o módě (zvláště u děvčat).

Materiální prostředky: Nůžky, tužka, pastelky či fixy, lepidlo (nejlépe Herkules, nebo jiné podobné lepidlo vhodné k lepení jiných materiálů než je jen papír), případně jehla (kvůli nízkému věku dětí je vhodnější použít jehlu s kulatou špičkou a velkým očkem) a nit (nejlépe pevná netřepící se nit, popřípadě vlasina), korálky a perličky (dobré jsou drobné i větší a hlavně různých barev a povrchů), kusy látek - vhodné jsou tyto druhy: bavlna, silon, flanel, fílc a další lesklé a pevné látky, které je možné snadno stříhat a propichovat (takže ne např. džínovina), pevnější čtvrtky nebo kartony velikosti A4 nebo A3 (dle času a schopností dětí).

Postup:

- Nejprve si připravíme ústřížky látek a pevnější čtvrtku nebo karton
- Pak si rozmyslíme jaké šaty a na jakou příležitost a osobu budeme vytvářet.
- Poté si tužkou nakreslíme obrys postavy i záchytné body pro tvorbu šatů.

- Nyní už začneme tvořit samotné šaty - z připravených látek stříháme potřebné části, můžeme si je na rub nakreslit) a pomocí lepidla je lepíme na připravenou postavu na papíře, až jí vytvoříme oděv, jaký jsme měli v plánu.
- Nyní můžeme fixy či pastelkami dokreslit postavu (obličej, vlasy,...), popřípadě pomocí jehel a nití přišít na požadovaná místa (např. šperky, nebo „výšivky“) korálky nebo perličky.
- Nyní je potřeba už jen doladit detaily a návrh šatů i s postavou je hotov.

Zhodnocení: Jako vhodné zhodnocení opět navrhuji sebereflexi, kterou je tentokrát možné spojit i s další debatou o módě a o tom, které návrhy svých kamarádů by si žáci oblékli a které ne, popřípadě na jakou příležitost.

Závěr lekce: V závěru doporučuji opět pochvalu nebo v tomto případě, kdy není nutné nechávat díla schnout nebo tvrdnout, vytvoření výstavky samotnými žáky.

Konkrétní využití v našem kurzu: Tuto druhou lekci jsem dostala výjimečnou šanci k propojení zájmového kurzu a akce konané školou v minulém týdnu, což byla návštěva festivalu „Jičín město pohádek“. Děti tam měly možnost se dozvědět hodně o pohádkách a já jsem jejich znalosti ještě prohloubila motivačními pomůckami, což byly velmi specifické materiály a doplňující prospekty a informace o výstavách, které měly možnost navštívit v minulých letech a to pražské expozice kostýmů z českých pohádek. Na barevných fotografiích si mohli i ti, kdo výstavy neviděli vychutnat kostýmy z pohádek a tak motivace proběhla velmi úspěšně a děti se ihned poté, co jsem je ještě výchovně upozornila na některé etické problémy ohledně oblečení navlečené na pohádkovou tematiku, rády pustily do práce. Také je vhodné podotknout, že jsme tuto hodinu spojili s historickým kroužkem vedeným mou kolegyní, která k mým informacím doplnila, ještě historické hledisko reprezentované hlavně přednáškou na téma, v kterých hradech a zámcích v okolí se točily jaké pohádky, což bylo také velmi zajímavé. Pak už ale byl nejvyšší čas na práci.

Co nejdřív jsem tedy mým i kolegyniným žákům vysvětlila práci a rozdala na zem pomůcky, (něco z vlastních nebo školních zásob, část si donesli i účastníci mého kurzu na můj popud z minulé lekce), tentokrát jsme totiž pracovali v prostorách družiny na koberci, a osvětlila jim téma dnešní práce, což bylo návrhářství právě konkrétně

pohádkového oblečení. K práci jsme dětem pustili CD s hudbou z českých pohádek, což ještě podtrhlo tvořivou atmosféru.

Děti pracovaly velmi dlouho a zaujatě, takže jsme nakonec tak tak stihli uklidit a sesednout se k závěrečnému hodnocení. To jsme praktikovali formou rozmluvy o svých dílech a vzájemným kladným hodnocením. Dokonce jsme stačili i navrhnout a vytvořit nástěnku z našich děl, takže se děti mohly druhý den pochlubit svým spolužákům. Nakonec jsem ještě nastínila příští hodinu a požádala o další pomůcky. (příklad výtvoru viz. příloha č. 6)

Cílený rozvoj tvořivosti: Práce ve větší skupině a s látkami textilním materiálem působí velmi blahodárně na rozvoj dětské tvořivosti a dle mého názoru navlečení této činnosti na známé pohádkové téma jen prohloubilo jejich snahu a zájem, což hodnotím, jako celou hodinu a její přínos, kladně.

4.3.3 LEKCE ČÍSLO 3 - KONSTRUKCE PAPIROVÉHO DRAKA (HURÁ NA DRAKYÁDU)

Cíl: Rozvíjet konstrukční předpoklady dětí, jejich fantazii a cit pro neobvyklé materiály.

Výchovný cíl: Poučit děti o bezpečnosti her a činností mimo domov a naučit je, jak se správně oblékat a chovat při nepříznivém počasí.

Motivace: Různé písničky a básničky o podzimu a o dracích. Možno zařadit i nějakou pohádku, ve které vystupuje drak a vysvětlit jejím prostřednictvím dětem rozdíl mezi drakem jako pohádkovou - mytickou postavou a drakem papírovým. Dále také můžou posloužit různé další materiály a ilustrační fotografie, popřípadě video.

Materiální prostředky: Klubíčko provázku na pouštění, tuhé lepidlo na papír, sekundové lepidlo, tužka nebo pastelky, nůžky, nůž, štětce, dvě tyčky čtvercového průřezu 4 mm, jedna dlouhá 49 cm a druhá dlouhá 38 cm, hedvábný papír asi 70 cm x 60 cm, tenký provázek, barevný krepový papír, barvy (akryl, fixy, vodové barvy, tempery, ...).

Postup:

- Nejprve rozdělíme děti do dvojic nebo trojic (každá bude mít jednoho draka, je to jak úspora času a materiálu, tak dobrá příležitost k práci ve skupině) a připravíme jim pomůcky a materiál.

- Pak dvě připravené tyčky přeložíme přes sebe tak, aby nám vznikl kříž o třech ramenech dlouhých 19 cm a jednom rameni dlouhém 30 cm. Střed kříže zajistíme sekundovým lepidlem a pevně svážeme provázkem.
- Asi 0,5 cm od konce každého ramene uděláme nožem zářez. Na jedno rameno kříže, do místa zářezu, uvážeme dlouhý tenký provázek, který vedeme po pomyslném obvodu kříže. Vždy když dojdeme k dalšímu ramenu kříže, dvakrát v zářezu provázek pevně obtočíme a uvážeme uzlík, tak pokračujeme až k poslednímu ramenu, kde obvod dokončíme. Provázek moc nenapínáme, abychom nezdeformovali kříž. Hotové uzlíky můžeme opět zajistit lepidlem, aby se nehnuly z určeného místa.
- Hotový kříž položíme na připravený hedvábný papír a obkreslíme na něj obvodový provázek. K takto vyznačenému tvaru přidáme přesah cca 2 cm a konečnou kresbu vystříháme.
- Přesah natřeme tuhým lepidlem na papír. Přiložíme kříž na místo, kde byl předtím. Natřený přesah papíru přehneme dovnitř přes obvodový provázek, přitlačíme a necháme zaschnout.
- Hlavu draka máme skoro hotovou. Nyní je čas vymalovat ho. Jestliže malujeme barvami, raději je moc neředíme vodou, aby se nám papír nerozmočil. Po malování necháme draka pořádně uschnout.
- Teď je na řadě celý aparát nutný k samotnému pouštění. Draka položíme lícem nahoru a provázkem dlouhým asi 60 cm spojíme horní s dolním rohem draka. Kratším provázkem asi 50 cm spojíme dva zbývající boční rohy. Až budeme kratším provázkem mít kolmý delší provázek, uvážeme na něm jeden uzlík, takže nám z provázků vznikne kříž. Vodorovný kratší provázek musí být uzlíkem rozdělen uprostřed. Uvázané rohy zajistíme lepidlem. Chytíme-li středový spoj provázků a zvedneme draka do vzduchu, měla by mít hlava draka asi 60° úhel a provázky by měly být napnuté. Úhel draka se dá měnit posunováním uzlíku nahoru a dolů.
- Na střed provázků přivážeme klubičko, na kterém budeme draka pouštět. Potom vyrobíme ocas dlouhý asi 125 cm. Každých 15 cm na něm uvážeme barevnou

mašli z krepového papíru. Hotový ocas nakonec přivážeme ke spodnímu rohu draka a zajistíme lepidlem. (<http://hobby.idnes.cz>, 15.9.2011)

Zevrubný nákres postupu viz. příloha č. 7 (www.predskolaci.cz, 15.9.2011)

Zhodnocení: Ke zhodnocení je opět dobré použít metodu kolektivního srovnání a k práci a výsledkům přistupovat ze zásady pozitivně. Můžeme si s dětmi sednout a nechat každého (kdo bude chtít) o svém drakovi promluvit a představit ho, můžou i vymyslet jméno. Je třeba také děti nechat zhodnotit svou práci a vyjádřit se i osobně.

Závěr lekce: Na závěr lekce se hodí krátký výklad, co bude s draky nyní, a nezapomeneme ani na navnadění na příště, případně na pomůcky.

Konkrétní využití v našem kurzu: Na naší škole se každoročně koná na podzim takzvaná Drakyáda. Jde o soutěž dvojic nebo trojic žáků, pořádanou na rozlehlé louce za školou. Soutěží se hned ve třech disciplínách: V kráse a originalitě draka, v tom, který vzlétne první a v tom, který doletí nejvýš. Soutěž je mezi dětmi i rodiči, kteří se mohou přijít podívat, velice oblíbená a jde o hezky strávené dopoledne.

Letos jsem se tedy rozhodla, že rodičům účastníků mého kurzu ušetřím práci se sháněním a stavěním draků a naučím děti, jak si postavit draka samy. Mohou s ním pak soutěžit a jejich radost bude dvojnásobná, když budou vědět, že se na stavbě samy aktivně podílely.

Připravila jsem tedy vše potřebné, a co šlo, jsem upravila (nařezala, nastříhala, atd.), aby měly děti méně práce. Většinu materiálů jsem koupila, nebo získala ze školy či od několika sponzorů.

Po sejití skupiny v tělocvičně (kvůli prostoru a pevné podlaze) jsme se tedy rozdělili na dvojice a rozesadili se tak, aby každá skupinka měla na práci dost místa. Poté následoval malý motivační úvod, kde jsem využila právě povídání o Drakyádách, fotografie a obrázky draků a další materiály. Také jsme si pohovořili o historii a významu draků v různých zemích, což navodilo pozornou pracovní atmosféru. Nezapomněla jsem ani na upozornění ohledně bezpečného pouštění draků, adekvátního oblečení apod. Pak už jsme se ale dali co nejrychleji do práce.

Postupovali jsme přesně podle návodu a já pracovala co nejvíc s nimi (hlavně s mladšími). Absolutní volnost jsem dětem dala až ve fázi zkrášlování a zdobení. Na to měly připraveno opravdu velké množství barev a možnosti tak byly široké.

Když byli draci dokončeni, vše jsme pečlivě uklidili a sesedli se na karimatky, tak aby každý kdo chtěl, mohl o svém drakovi povídat popřípadě hodnotit draky ostatních a říci, co se mu na nich líbí a proč. Také jsme si tam zopakovali základy pouštění draků a něco málo z „fyziky“ (prvouky), co s touto problematikou souvisí.

Na závěr jsem je pochválila za práci, řekla jim, kam si mají draky uklidit (Drakyáda byla plánována na další týden podle předpovědi větrného počasí) a nastínila jim práci na příště.

Cílený rozvoj tvořivosti: Práce s materiály jako je dřevo a papír navíc kombinovaná s nadšením a vědomím, že výrobek jim bude přinášet radost i šanci zvítězit, je velmi dobrou motivací a prostředkem k rozvoji tvořivosti dětí. Navíc jde o činnost velmi podobnou náplni bývalých hodin dílen, které dle mého názoru v dnešní školní docházce dost chybí. Jejich pozitivní dopad na zručnost a tím i na tvořivost dětí byl velmi zjevný, přičemž předimenzovaný předmět pracovní nebo praktické činnosti nemá šanci tuto funkci plně přebrat.

Říjen

4.3.4 LEKCE ČÍSLO 4 - ABSTRAKTNÍ MALBA (MODRÉ SNĚNÍ)

Cíl: Seznámit žáky s abstraktní malbou a jejími zákonitostmi a ukázat jim krásu i záludnost této techniky.

Výchovný cíl: Informovat žáky o možnostech práce s akrylovými barvami a bezpečnostními pravidly, která je třeba při takové činnosti dodržovat.

Motivace: Promítání abstraktních děl známých malířů, krátký výklad o dějinách a vývoji abstrakce, doplněný o relaxační hudbu. Seznámení s akrylovými barvami a riziky s nimi spojenými pomocí informačních materiálů.

Materiální prostředky: Štetce (různé šíře, kvalitní), štětky (pro barvení větších ploch), houbičky (vytváří zajímavé struktury), paleta, kelímek, případně fixativ (stačí lak), relaxační CD, akrylové barvy (pouze všechny odstíny modré, zelené a černou a bílou), voda, čtvrtka velikosti A3 (lze i menší, když se nepracuje ve skupině).

Postup:

- Nejprve necháme děti, aby si samy rozhodly, zda chtějí pracovat samostatně, ve dvojici nebo ve skupině.
- Pak rozdáme barvy a vysvětlíme jim ještě jednou stručně pojem „abstrakce“ a výtvarné možnosti různých pomůcek (štětce, houbičky, štětky).
- Poté pustíme relaxační hudbu a necháme je samostatně pracovat.
- Po dokončení uklidíme a necháme díla zaschnout (po zaschnutí můžeme přestříkat fixativem kvůli špinění).

Zhodnocení: Tady je dobré zapojit diskusi a nechat děti (které chtějí) o svých dílech hovořit a vysvětlovat je. Také můžeme vzájemně hádat a hodnotit klady děl.

Závěr lekce: Opět je vhodná pochvala a nastínění dalšího použití či vystavení děl. Nezapomeneme na navnadění na příště, případně na pomůcky.

Konkrétní využití v našem kurzu: Poté, co se naše skupinka sešla (tentokrát v tělocvičně kvůli prostoru), jsme se ihned pustili do motivační práce. Pomocí mého notebooku, jsem žákům promítla díla slavných umělců týkajících se abstrakce a formou diskuse si s nimi o abstraktní malbě promluvila. Osvětlila jsem jim i některá fakta z historie tohoto umění a na závěr udělala krátkou přednášku o typech a druzích barev a jejich bezpečného používání a rizik, která mi umožnila ukázat nějaké informační materiály o akrylech, se kterými budeme dnes pracovat, a o bezpečné práci s nimi.

Poté jsem žákům rozdala barvy (pouze všechny odstíny modré, zelené a černou a bílou) a čtvrtky a zadala obecné téma „Modré snění“. Nechala jsem je, ať si sami rozhodnou, zda chtějí pracovat sami nebo ve dvojici s někým (zvolený formát umožňoval i větší skupinu, ale nechala jsem to na dvojicích), přesto však valná většina pracovala samostatně.

Pak jsem ještě pustila CD s relaxační hudbou a nechala žáky unášet vlastními pocity. Do samotné činnosti jsem jim nezasahovala a jen je pozorovala.

Zajímavé bylo, že mezi sebou skoro nemluvili a pracovali celou dobu v klidu a velmi soustředěně.

Na závěr tohoto kurzu jsme vypnuli hudbu, sesedli se na karimatky, které máme v tělocvičně k dispozici a promluvili si o svých dílech. Samozřejmě mluvil jen ten, kdo

chtěl a vše se neslo ve velmi pohodové a uvolněné atmosféře. Poté jsme uklidili prostor a díla nechali v ústraní zaschnout. Fixativem jsem je přestříkala později. Nezapomněla jsem ani na to, abych se dětem zmínila o plánované abstraktní výstavce, kde jejich díla jistě najdou místo, a o příští hodině.

Cílený rozvoj tvořivosti: Abstraktní malby v kombinaci s relaxační hudbou a případným pracováním v kolektivu velmi blahodárně působí na rozvoj tvořivosti i na obecný rozvoj, čili jsem doufala, že i toto pojetí (i přes barevné tématické omezení) bude mít kýžený dopad.

4.3.5 LEKCE ČÍSLO 5 - POČÍTAČOVÁ GRAFIKA A DESEIN (KRÁLOVSTVÍ ZVÍŘAT)

Cíl: Vštípit dětem základy práce s daným grafickým programem a naučit je úpravě fotografií a jejich zapojení do deseinu na téměř profesionální úrovni.

Výchovný cíl: Upozornit na negativa pramenící z přehnané závislosti na PC a ukázat dětem i jiné možnosti jeho využití, než jsou hry a chat.

Motivace: Ukázky různých dětmi oblíbených grafických prvků, které je možné pomocí daného programu vytvořit (wallpapy, loga, avatary, booklety,...), popřípadě další publikace a materiály o grafickém programu Adobe Photoshop 7.0 CE.

Materiální prostředky: Notebook s programem Adobe Photoshop 7.0 CE, papíry velikosti A4 do tiskárny, fotografie na CD, nebo jiném mediu (případně pokud je v dosahu scanner, i papírová podoba).

Postup:

- Nejprve dětem ukážeme základy práce v programu Adobe Photoshop 7.0 CE, které se jim hodí k vytváření výše zmíněných grafických počinů. Mezi tyto základy bych zařadila základní manipulaci se snímky (zvětšení, zmenšení, převrácení, atd.), nejjednodušší práci s vrstvami (vyřezávání, vkládání, překrývání, volby vrstvy, atd.), nastavování barev, kontrastů a světla, popřípadě speciální efekty (struktury, odlesky, ostření) či vkládání textu a práce s ním. Nezapomeneme ani na ukládání, tištění či zálohování na další média (CD, flash disk). Samozřejmě dle pokročilosti skupiny lze jít i více do hloubky.

- Poté je necháme samostatně navolit, co chtějí tvořit, z jakých fotografií a jakou mají celkovou představu. Samozřejmě jsme stále po ruce, abychom jim mohli poradit.
- Pracujeme vždy maximálně s jedním dítětem (zvláště pokud jde o úplné začátečníky) a ostatní necháme se v tichosti dívat, protože i to jim dá hodně.
- Nakonec necháme děti, aby si práce uložily na jejich či školní media, nebo vytiskly na připravené papíry, popřípadě obojí (jak budou chtít).

Zhodnocení: Zhodnocení je v tomto konkrétním případě vhodné provádět průběžně pro každého účastníka zvlášť. Je to lepší pro přehlednost i fixaci zážitků. Měli bychom každého nechat o své práci promluvit, co se mu líbilo, nelíbilo a proč. Samozřejmě na škodu nemůže být ani pozitivní vyjádření od ostatních a od vedoucího.

Závěr lekce: V závěru můžeme s dětmi probrat, co se s papírovou podobou jejich děl stane (vhodná je tématická výstavka), popřípadě se dá domluvit i na využití v digitální podobě, např. na školním webu, nebo přímo na oficiální stránce školského zařízení. Na závěr nezapomeneme na pochvalu a navnadění na příště.

Konkrétní využití v našem kurzu: Jako téma ke grafickému zpracování jsem zvolila dětmi oblíbená zvířata. Minulou hodinu jsem je požádala, aby si na tento kurz přinesly různé fotografie a obrázky zvířat (buď v digitální podobě – CD, flash disky, nebo v podobě papírové, které jsem ještě před začátkem na školním sceneru převedla také do podoby digitální). Já jsem přinesla svůj soukromý notebook, neboť na školních počítačích není program Adobe Photoshop 7.0 CE (nebo jakákoliv jiná jeho verze) nainstalován. Právě pro tento program jsem se rozhodla jak kvůli vlastním dobrým zkušenostem, tak pro jeho profesionálnost a vysokou úroveň, které se málokterý program na úpravu fotografií může rovnat. Vpodstatě je to dobré i z důvodu, že až se děti někdy setkají s jinými programy (např. Corel), budou už zhruba vědět jak na to. Photoshop je totiž pro běžného uživatele špička a ostatní programy se i přes nižší kvality ovládají podobně.

Když se děti sešly v jídelně, vysvětlila jsem jim, co a jak budeme dělat (v plánu byli wallpapery a případně avatary, což jsou jedny z jednodušších možností). Nevynechala jsem ani proč, jim tyto možnosti netradičního využití PC ukazuju a nakousla tak problematiku nevhodných činností spojených s počítači, jako je závislost na hrách nebo

nebezpečí chatu a sociálních sítí. Poté jsem dětem určila pořadí a rozpočítala čas (na každého tedy vyšlo s obecným úvodem pro všechny cca 10 minut, což sice není mnoho, ale na úvod to postačí). Jako motivaci jsem zvolila některé zajímavé wallpapery nebo avatary z internetu (samozřejmě jsem dětem, které nevěděly, oč jde, vysvětlila, co tato slova znamenají a co označují) a navrhl jsem některé mé vlastní práce.

Pak už přišel na řadu obecný úvod vlastní činnosti, kde jsem žákům předvedla, co budeme dělat (vrstvy, řezání, překládání, změny tvaru, vpisování textu, atd.) a jak zhruba na to. Poté už se u mě a u počítače postupně střídali oni. Nejprve jsme letmo prošli jejich fotky, pak si vybrali, co a z kterých z nich chtějí tvořit, a pak už se pustili pod моým vedením a s моou pomocí do práce.

Když vypršel jejich čas, společně jsme jejich díla uložili a na přistavené tiskárně vytiskli. A na řadě byl další. A tak pořád dál až ke konci lekce, kde nám tak tak zbyl čas na závěr. Zhodnocení probíhalo průběžně během činnosti a na závěr jsme se dohodli, že z tištěných verzí vytvoříme nástěnku a digitální uveřejníme krátce na školním webu. Na úplný závěr jsem uklidili, děti dostaly ode mne všechny pochvalu, protože opravdu dobře a v klidu pracovaly (netradiční práce je zjevně zaujala, takže si to v druhém pololetí jistě zopakujeme) a zase o něco moudřejší jsme se s navnaděním na příště rozešli. (příklad výtvorů viz. příloha č. 8)

Cílený rozvoj tvořivosti: Jak už jsem řekla, tato lekce byla poměrně netradiční. O to víc jsem doufala, že bude mít na tvořivost a její rozvoj u мých svěřenců kýžený dopad. A to nejen kvůli změně, ale i proto, že práce na počítači je vesměs baví a můj nástin toho, že počítač nemusí být jen na hry a chat, jak doufám povede k tomu, že se začnou i o tento výstřelek moderní techniky zajímat z nového, obecně tvořivějšího pohledu.

4.3.6 LEKCE ČÍSLO 6 - VYUŽITÍ NEOBVYKLÝCH ODPADŮ (KALENDÁŘE 2011)

Cíl: Ukázat dětem zajímavé možnosti využití netradičních odpadových materiálů, které se jistě vyskytují v každé moderní domácnosti.

Výchovný cíl: Lehce informovat žáky o možnostech zužitkování odpadových materiálů a tím okrajově propojit výtvarnou činnost s environmentální výchovou a ochranou životního prostředí, což bude následně dobré jako úvod pro hlubší zkoumání v pozdějších hodinách.

Motivace: První informační seznámení s odpady a jejich zpracováním a možnostmi recyklace s důrazem na materiály vzniklé manipulací s hardwarem počítače a jeho přínosu pro ruční tvorbu a realizaci výtvarných počinů, můžeme přidat i zajímavé informace o kalendářích a počítání času v různých místech světa

Materiální prostředky: Nůžky, tužka (lepší měkčí), pastelky nebo fixy, pravítko a úhloměr, 1 CD nebo DVD standartních rozměrů (pasující do obalu), různobarevné plastové (tenké) obaly od prázdných CD, karton (hladký, postačí i tužší čtvrtka), provázek nebo drát na závěs, izolepa (barevná nebo bezbarvá), akryl, stuhy.

Postup:

- Nejprve na karton, nebo tužší čtvrtku obkreslíme CD nebo DVD a pomocí pravítka a úhloměru takto vzniklý kotouč rozdělíme na 12 shodných dílků.
- Na okraj každého z dílků nadepíšeme jména měsíců a celé dílky dle své fantazie vyzdobíme pastelkami nebo fixami (můžou zde být např. symboly zvěrokruhu, znaky různých civilizací, obrázky hodící se k jednotlivým měsícům, nebo třeba jen abstraktní malby).
- Poté kotouč vystříhneme (nezapomeneme prostříhnout vnitřek, takže bude vypadat přesně jako CD a bude mít i totožné rozměry) a umístíme do barevného plastového obalu na místo CD (měl by přesně zapadnout a držet, ale mělo by být možno s ním otáčet).
- Pak krabičku zajistíme proti otevření (postačí proužek bezbarvé, nebo barevné izolepy a nazapomínáme, že se musí otvírat, takže jen lehce) a na „hřbet“ připevníme závěs z provázku nebo drátu. Dozdobíme stuhami.
- Nakonec na obal namalujeme akrylem šipku (nahoru na střed), která bude vždy ukazovat na příslušný měsíc na otočném kotouči a dodekorujeme.

Zhodnocení: Hodnotit se u této práce dá hlavně nápaditost zdobení a děti si vzájemně jistě rády zdělí, proč zvolily zrovna tuto a ne jinou. Opět dbejme na pozitivní hodnocení a na dostatek prostoru pro tvůrce i komentující. Do komentování samozřejmě jako vždy nikoho nenutíme.

Závěr lekce: Na závěr je dobré díla vystavit nebo jejich tvůrce informovat o dalším využití. Nevynecháme ani pochvalu popřípadě kritiku a naznačení práce a pomůcek na příště.

Konkrétní využití v našem kurzu: Poté, co jsme se sešli v jídelně, jsem jako motivační úvod předvedla dětem různé kalendáře, pověděla jim něco o měření času a jeho historii (kalendáře různých civilizací, posuny v kalendářích, něco o astronomii a znameních a mnoho dalších informací). Navrch jsem pak ještě přihodila něco málo na úvod z environmentální výchovy (použila jsem i internet a školní materiály věnované tomuto tématu). Měla jsme dostatek času dětem vše vysvětlit a dát jim i prostor pro dotazy a kratší debatu, protože sama výtvarná činnost, ač podnětná a tvořivá, nebyla nijak časově náročná.

Poté už přišel čas na vlastní tvorbu. Dětem jsem rozdala potřebné pomůcky, vysvětlila jim postup a nechala je, ať si rozhodnou, jakým způsobem a jak ztvární svůj kalendář (mladším jsem s rýsováním pomohla, ostatní to zvládly). Poté, co si vytvořily a ozdobily kotouč, pomohla jsem těm, co to potřebovaly s jeho řezáním a stříháním. Nakonec jsme všichni umístili kotouče do krabiček, zajistili je, nastavili na leden a dotvořili obal (závěs, ryska, zdobení). Když bylo hotovo, pečlivě jsme uklidili a sesedli se k diskusi a debatě o našich dílech. Měli jsme opět dost času, takže jsme vše zhodnotili a probrali opravdu důkladně. Od pochval a kritiky práce, přes rozhovory o dílech až po další diskusi o možnostech následného využití děl. Vše nám vystačilo akorát do konce lekce, kdy už jsem jen informovala, co bude příště a co si mají přinést. (příklad výtvoru viz. příloha č. 9)

Cílený rozvoj tvořivosti: Jak už jsem řekla, i když tato činnost nebyla nijak náročná, neznamená to, že nebyla v otázce rozvoje tvořivosti úspěšná. Hlavní přínos bych asi viděla v tom, že se děti dozvěděly, že v podstatě nic není nevyužitelné a že s trochou tvořivosti a fantazie, jde ze všeho něco nového vytvořit. To jim jistě usnadní další život a pomůže v tvořivých myšlenkách neomezených nedostatkem materiálů.

Listopad

4.3.7 LEKCE ČÍSLO 7 - PRÁCE S KAMENINOU A V DOMÁCNOSTI BĚŽNĚ DOSTUPNÝMI MATERIÁLY A PŘEDMĚTY (ZVONEČKY ŠTĚSTÍ)

Cíl: Osvětlit dětem výtvarné možnosti běžného bytového vybavení a naučit je neklást v tomto ohledu fantazii meze.

Výchovný cíl: Ukázat různé zajímavé způsoby zpracování „domácího odpadu“ (květináčky), poučit děti o bezpečnosti práce s podobnými materiály a vštípit jim, že ne vše je nutné kupovat, ale že se dá využít běžně dostupných věcí netradičními způsoby.

Motivace: Různé fotografie výrobků z běžných domácích předmětů a zařízení, možno i zabrousit do historie a do dějin umění, kdy toto bylo také běžné.

Materiální prostředky: Barevná lepidýlka se střípky, nůžky, štětce, malé kameninové květináčky, skleněné korálky, provázek, špejle, stuhy (vhodné jsou umělohmotné, které se dají nakadeřit nůžkami), akrylové barvy, nit.

Postup:

- Nejprve rozdělíme pomůcky tak, aby každý měl k dispozici nůžky, jeden kameninový květináček, špejli, několik centimetrů provázku (cca 5-10 cm), nit, 1 korálek, stuhy a pomůcky na zdobení (lepidýlka, alryl, atd.).
- Poté si každý barvami a lepidýlky vyzdobí květináček dle své fantazie.
- Odlomíme úlomek špejle tak dlouhý, aby neprošel otvorem na dně květináčku, a přivážeme na něj nit, s napevno navlečeným skleněným korálkem (bude tvořit srdce zvonu, takže délku nitě přizpůsobíme tak, aby byl korálek uvnitř).
- Na opačnou stranu úlomku špejle přivážeme dostatečně dlouhý provázek s očkem na zavěšení na konci.
- Provázek s úlomkem špejle a srdcem zvonečku provlékneme otvorem na dně květináčku tak, aby srdce bylo uvnitř a provázek s poutkem nahoře aniž by vypadl (jistí to úlomek špejle).
- Pod poutko přivážeme stuhu nebo stuhy nakadeřené nůžkami a hotový zvoneček necháme zaschnout.

Zhodnocení: Opět je vhodné použít konstruktivní a pozitivní kritiku, hlavně ohledně zdobení a pojetí zvonečku. Někdo totiž preferuje abstraktní výzdobu, někdo zase konkrétní, takže je během zhodnocení vhodné děti naučit vzájemné toleranci a zájmu i o opačný výtvarný postoj.

Závěr lekce: Na závěr lekce je ještě jednou vhodné pochválit práci a nechat i děti, aby k tomu řekly svoje názory. Nezapomeneme ani na nastínění další práce, popřípadě pomůcky.

Konkrétní využití v našem kurzu: Když jsme se s žáky sešli v jídelně, zahájila jsem hodinu motivací ve formě prezentace výrobků z doma běžně dostupných materiálů a předmětů (květináče, lahve, hrnečky atd.) Použila jsem, jak skutečné předměty, tak jejich fotografie v notebooku. Tuto prezentaci jsem navíc spojila s malým poučením ohledně domácí recyklace a uměleckého zpracování domácích materiálních přebytků.

Pak už jsem dětem rozdala pomůcky a mohly se pustit do práce. Samozřejmě jsem byla připravena kdykoliv s čímkoliv pomoci, což využily hlavně mladší děti.

Nakonec ale ani ty nepotřebovaly příliš pomoci a pracovaly opravdu samostatně a velmi úspěšně. Hlavně u nejproblematictější části postupu, kterou je vyvážení srdíčka zvonku, mě velmi mile překvapily a téměř všem se to podařilo na první pokus.

Absolutní volnost a samostatnost měly také v případě zdobení, výběru dekoru a barev i ve volbě stuhy. Pomohla jsem jen některým s jejím nakadeřením. Potěšilo mě, že se zvonečky snažily zdobit originálně a nekopírovaly jeden druhého, což by, hlavně v otázce rozvoje tvořivosti, bylo dost krátkozraké.

Na závěr, jsme se sesedli a hodnotili jednotlivé zvonečky (snaha o pozitivní kritiku nemusela být nijak velká, protože se práce skutečně povedla). Nezapoměla jsem tedy děti pochválit ani jim připomenout, proč zvonečky vyráběly (jarmark) a ubezpečit je, že se budou jistě líbit. O navnadění napříště a žádost o pomůcky také nepřišly. (příklad výtvoru viz. příloha č. 10)

Cílený rozvoj tvořivosti: Jak už jsem říkala, jsem velmi ráda, že účastníci sami v této práci čerpali plně ze své vlastní tvořivosti a nesnažili se dekor navzájem kopírovat, což velmi pozitivně přispívá k jejímu rozvoji a nedovoluje jim polevit v jejím třibení. Samozřejmě ukázání možností vytváření nových zajímavých děl z běžných domácích materiálů a předmětů, působí také blahodárně na kreativní myšlení dětí.

4.3.8 LEKCE ČÍSLO.8 - UMĚLECKÉ VYUŽITÍ DOSTUPNÝCH POTRAVIN (SLADKÁ VESNIČKA)

Cíl: Ukázat dětem široké možnosti výtvarného využití různých potravin, které představují snadno dostupný a přesto velmi netradiční prostředek výtvarného vyjádření.

Výchovný cíl: Naučit děti s potravinami přesto neplýtvat a ukázat jim různé zajímavosti a důležité aspekty složení i samotné umělecky využitelné vlastnosti potravin, které se jistě velmi často (možná každodenně) objevují i na jejich stole.

Motivace: Ukázka některých již hotových výrobků, internetové odkazy a články o cukrářství a umění v tomto ohledu (např. čokoládovny ve Švýcarsku nebo perníkářství), vhodné jsou i třeba zajímavosti z výroby jejich oblíbených pochutin a rozmanité tvary a podoby cukrovinek, prostřednictvím výukových videí.

Materiální prostředky: Lžíce, hrnec nebo vysoká miska, mixér či ruční šlehač, tác, sáček na zdobení dortu, fixy nebo pastelky, nůžky, šablony na chaloupky (tolik, kolik je dětí, aby mělo každé jednu), máslové sušenky Bebe (hrnaté, čokoládové i máslové), vejce (budou potřeba jen bílky), papír (měkký karton, nebo čtvrtka), případně žele sněhulácci (bonbony podobné gumovým medvídkům, ve tvaru sněhuláků).

Postup:

- Nejprve si ručním šlehačem připravíme tuhou bílou hmotu z vaječných bílků a cukru.
- Poté rozdáme dětem šablony s chaloupkami, které obkreslí na pevnější čtvrtky a vzniklá torza pak dle své fantazie vybarví.
- Poté je vystříhnou a přehnou podle naznačených čar na šabloně. Vznikne tak torzo chaloupky se spodní plochou částí a dvěma špicemi.
- Nyní přijde na řadu samotná tvorba chaloupky. Vybereme tři celé, nepopraskané a neodřené sušenky Bebe (Vždy dvě kakaové a jednu máslovou).
- Máslovou sušenku položíme na tác stranou, kde je nápis Bebe, nahoru. Tuto stranu potřeme bílou cukrovou hmotou a rychle na ní přitiskneme vystřižené torzo chaloupky nevybarvenou stranou dolů.
- Chvilí počkáme, až hmota zatuhne a papír bude pevně držet. Poté pomocí sáčku na zdobení dortu vytvoříme kolem něj bílou hmotou dva pruhy, do kterých postavíme kolmo další dvě připravené sušenky a to nápisem dolů.

- Vytvoříme tak střechu ve tvaru stanu a nahoře ji ještě zajistíme další bílou hmotou, která bude navíc působit jako sníh na hřebenu střechy a dodá chaloupce zimní nádech.
- Nakonec ještě můžeme před chaloupku pomocí malé kapky hmoty přilepit želé sněhuláčka.
- Vše necháme pečlivě zaschnout (nejlépe do druhého dne).

Zhodnocení: Zhodnocení je dobré v tomto případě provádět opět průběžně a to hlavně proto, že samotný proces výroby jedné chaloupky není nijak dlouhý, takže jich děti stihnou za danou dobu několik. Použijeme opět pozitivní reflexi a sebereflexi, kdy děti samy poví, co se jim na práci líbilo a jak tu svou hodnotí.

Závěr lekce: Hezkým závěrem lekce může v tomto případě být společná konzumace zbylých surovin (hmota zbyde určitě, některé sušenky se buď nezpracují, nebo při práci polámou). Nezapomeneme děti samozřejmě pochválit a navnadit na příště.

Konkrétní využití v našem kurzu: Tentokrát jsem veškeré potřebné pomůcky donesla já, takže ihned jak jsme se sešli, jsme se mohli pustit do práce. Nejprve jsem jako motivaci použila nějaké materiály o cukrovinkách a jejich výrobě a historii (např. čokoláda, nebo perník). Děti toto povídání velmi zaujalo a některé fotografie zajímavých sladkých výrobků je skutečně uchvátily. Měli jsme na prohlížení dost času, protože sama práce nebyla nijak časově náročná.

Pak už jsme se mohli v klidu pustit do práce. Zatímco si děti obkreslovaly a vybarvovaly papírová torza chaloupek, vytvořila jsem pomocí ručního šlehače z bílků a cukru potřebnou hmotu.

Poté jsem dětem rozdala sušenky (samozřejmě jsem je předem upozornila, že je nesmí sníst, což nesly trochu s nevolí, ale naštěstí si daly říct) a vysvětlila dětem další postup. Samozřejmě jsem se jim snažila co nejvíc pomáhat, ale práce je opravdu bavila a šla jim dobře od ruky. Hezky jsme všechny chaloupky opatřili stříškami a některé dokonce i sněhuláčky, což jim dodalo opravdu krásný zimní nádech.

Jak už jsem říkala, chaloupky i práci jsme hodnotili průběžně, což bylo mnohem pohodlnější a vytvářelo to opravdu pohodovou a předvánočně uvolněnou zimní atmosféru.

Na závěr jsme se sesedli a povídali si nad zbylými surovinami, které jsem, k velké radosti dětí, dovolila sníst. Navrch jsem ještě ze zbylých žloutků, cukru a trochy kakaa utřela krém a děti si mohly posloužit dle libosti. Nezapomněla jsem je samozřejmě pochválit za činnost a pili a naznačit, čemu se budeme věnovat příště, ale musím říct, že tentokrát se spíše věnovaly zbylým „pomůckám“, než mně. (příklad výtvaru viz. příloha č.11)

Cílený rozvoj tvořivosti: Netradiční a přesto dostupný materiál, který děti jistě znají v jiném kontextu je v otázce rozvoje tvořivosti téměř nedocenitelný. Jak už jsem řekla, děti byly touto prací opravdu nadšeny, a jejich kreativita mě samé vyrazila dech, což беру jako nejlepší možný výsledek, který jsem mohla dostat.

4.3.9 LEKCE ČÍSLO 9 - NETRADIČNÍ VYUŽITÍ KARTONU A LEPENKY (VĚČNÉ VÁNOČNÍ STROMEČKY)

Cíl: Zdokonalit děti v práci s kartonem a ukázat jim, jak z pouhého papíru vzniká přírodě podobné a trvanlivé dílo.

Výchovný cíl: Pohovořit o ochraně přírody pomocí výrobků z dostupnějších materiálů, které můžou sloužit jako výzdoba stejně dobře, opět zopakovat základy bezpečnosti práce s nůžkami a ostrými nástroji.

Motivace: Fotografie a materiály o různých možnostech zdobení stromečku v různých zemích a oblastech, nebo informace o historii a dějinách této tradice (jak se zdobilo, čím, popřípadě proč). Tradice Vánočních ozdob, typy, druhy a výtvarné postupy v jejich tvorbě také skvěle inspirují. Možno použít i různé informace o vánočních zvycích, hudbě, nebo tabuli na dokreslení atmosféry.

Materiální prostředky: Nůžky, barevná lepidylka s třpytkami popřípadě různé tvary na zdobení z lesklého papíru (na trhu jsou hvězdičky, komety a andělíčky), lepidlo na papír (vhodný je např. Herkules), průhledná lepicí páska, sešívačka, štětec, vlnitá lepenka (nejlépe dvě barvy - lahvově a světle zelená), pevnější čtvrtka velikosti A4., případně ještě zelená akrylová nebo temperová barva.

Postup:

- Nejprve si ze čtvrtky vytvoříme pomocí nůžek, lepidla na papír a sešívačky papírový kužel. Ten bude představovat „tělo“ stromu. Můžeme ho následně

natřít zelenou akrylovou barvou, ale nemusíme. Pokud bude prosvítat bílá, nebude to také vypadat zle.

- Pak si z vlnité zelené lepenky nastříháme malé proužky papíru (cca půl centimetru na 2 cm).
- Nyní lepíme v řadách lepenkové proužky na kužel a vytváříme tak dojem stromečku. Vždy proužek mírně prohneme barevnou stranou nahoru a natřeme lepidlem jen jednu polovinu. Tu pak přitiskneme ke kuželu, takže vzniká dojem jehličí.
- Pokračujeme a případně střídáme barvy, dokud není celý stromek polepený a hezky „střapatý“.
- Poté ho necháme chvíli zaschnout a zdobíme ho. Použijeme puntíky z barevných lepidýlek se střípky, nebo nalepovací tvary.
- Když je stromek hotový, můžeme ho postavit někam jako dekoraci.

Zhodnocení: Opět použijeme pozitivní kritiku, popřípadě můžeme porovnat stromečky a diskutovat s dětmi na toto téma, pokud budou samy chtít. Nesmíme je samozřejmě k ničemu nutit, ale je dobré vést rozhovory, aby měly stále jasný směr.

Závěr lekce: Na závěr lekce ještě podiskutujeme o tom, jak se asi budou líbit a k čemu všemu se můžou následně jako dekorace hodit. Nezapomeneme ani na pochvalu a na naznačení příštích aktivit a pomůcek.

Konkrétní využití v našem kurzu: Na tuto hodinu jsme se opět sešli v jídelně a ihned jsme se pustili do motivačního úvodu. V něm jsem žákům povykládala něco málo o historii a tradici vánočního stromečku o vánočních zvycích a o všem co by se mohlo vánoc týkat a věděla jsme, že bude děti zajímat. Použila jsem fotografie i další obrazové materiály, což také poměrně dobře pomohlo k inspiraci a navodění atmosféry.

Pak už jsme se rychle pustili do práce. Vysvětlila jsem dětem, jak mají postupovat i jak nejlépe vytvořit kužel (se sešívačkou jsem mladším pomohla). Zatímco děti stříhaly a lepily proužky lepenky, připravila jsem jim lepidýlka a další ozdoby na pozdější zdobení.

Toho se děti účastnily po dokončení stromku s vervou sobě vlastní, takže se stromečky brzy začaly rýsovat. Děti se snažily zdobit ze všech sil a opravdu mě potěšilo, že se opět

nesnažily navzájem kopírovat své způsoby zdobení, takže každý stromek byl nakonec unikátem, který jistě na jarmarku stál za povšimnutí.

Ke konci lekce jsme s žáky vše uklidili a pomocí diskuse zhodnotili navzájem své výrobky. Dětem se rozhodně práce i její výsledky líbily, což mě velmi potěšilo. Pobízet je k pozitivní kritice tentokrát nebylo vůbec nutné.

Na závěr jsem je tedy pochválila a naznačila jim, co bude příště. Děti svorně zadoufaly, že to bude něco podobného, což mě velmi potěšilo. (příklad výtvaru viz. příloha č. 12)

Cílený rozvoj tvořivosti: Práce s vlnitou lepenkou, což je velmi kreativní a oblíbený materiál, bude mít jistě kladný dopad na rozvoj tvořivosti účastníků kurzu. Dále i kombinace přírodního námětu a čistě technického provedení je velmi netradiční a napomáhá nejen rozvoji tvořivosti, ale i harmonizaci všech složek dětského výtvarného cítění, což se také nikdy „neztratí“.

Prosinec

4.3.10 LEKCE ČÍSLO 10 - ORIGAMI (DÁREČEK OD SRDCE)

Cíl: Odtajnit dětem alespoň základy tohoto populárního japonského umění, které je velmi přínosným využitím volného času a naučit je zacházet s papírem.

Výchovný cíl: Promluvit s dětmi na téma nadměrného a zbytečného využívání papíru, nebo o zajímavostech různých cizích kultur s důrazem na prevenci rasismu a xenofobie.

Motivace: Zajímavé informace o papíru a jeho druzích, výrobě, zpracování a recyklaci. Různé obrazové i elektronické materiály ohledně Origami a jeho vytváření (zdrojem může být internet, knihy, nebo specializované výukové programy). Vhodné jsou i již složená Origami, jako inspirace.

Materiální prostředky: Nůžky, pravítko, měkká tužka, fixy, nebo pastelky na dozdobení, slabší barevné papíry (rozhodně zelené, růžové nebo červené a hnědé nebo béžové) velikosti A4, papírové návody (<http://www.charita.cz>, <http://www.origami.cz>, 1.12.2010) (viz. příloha č. 13), instruktážní videa (buď přímo z internetu, nebo napálené na CD):

Srdce: (http://www.youtube.com/watch?v=12_nJamoyTk&feature=fvw, 2.12.2010)

Žába: (http://www.youtube.com/watch?v=mJBVb69JkTQ&feature=player_embedded,
2.12.2010)

Pes: (http://www.youtube.com/watch?v=OZGKnrJHpOg&feature=player_embedded,
2.12.2010)

Postup:

- Volíme vždy Origami snadná a výběr uzpůsobíme věku dětí.
- Nejprve je dobré dětem rozdat papírové návody na skládání daného Origami a nechat je, aby si je v klidu prostudovaly.
- Poté je rozesadíme před televizi, nebo počítačovou obrazovku tak, aby na ni každé z nich pohodlně vidělo a současně mělo před sebou dostatek místa (vhodné jsou lavice v půlkruhu kvůli pevné ploše na skládání).
- Pak pomalu pouštíme video a po každém kroku ho zastavíme na tak dlouho, jak děti potřebují, aby krok zvládly a držely s videem krok. Možné je samozřejmě provádět i živou instruktáž, ale z vlastní zkušenosti vím, že video, které je možné vracet a zastavovat je v tomto případě vhodnější. Samozřejmě můžeme použít obojí a skládat s dětmi, tak je podporujeme i znovu můžeme ukazovat přímo na živo kroky z videa.
- Vždy samozřejmě na všechny děti počkáme, poradíme a rozhodně nespícháme a nekáráme děti, pokud se jim skládání nedaří.

Zhodnocení: Zhodnocení je dobré provádět průběžně a ne až na konci, protože i to může přispět k fixaci postupů a zájmu dětí o tuto problematiku. Jak už jsem řekla, rozhodně si odpustíme negativní kritiku a spíše se snažíme uvažovat pozitivně. Dobré je samozřejmě i naslouchat dětem a jejich přímým pocitům při práci.

Závěr lekce: Na závěr je dobré nechat mluvit jen děti, nechat je zhodnotit práci a říct, co se jim líbilo či nelíbilo. Co jim šlo nebo nešlo a nechat je, aby samy formulovaly, proč to asi tak bylo a našly řešení. Nezapomínáme ani na další hodinu a nástin činnosti.

Konkrétní využití v našem kurzu: Na tento kurz jsem se musela pečlivě připravit předem, protože ve skládání Origami jsem nebyla (a stále nejsem) nijak zvlášť zbláhá.

Musela jsem si sehnat na internetu videa, abych je mohla dětem při skládání promítnout a upravovala jsem i některé návody.

Po pečlivém rozvažování jsem vybrala tři různé Origami, jejichž skládání mi přišlo dostatečně snadné, ale přesto kreativní a výsledný výrobek navíc působil velmi efektně. Byly to „Bušící srdce“, „Skákající žába“ a „Pejsek“. Šlo sice o trochu netradiční tvorbu s ohledem na účel (vánoční dárek), ale přesto jsem ji zvolila jako zajímavou a pro děti poučnou.

Když jsme se tedy sešli v jedné z větších učeben, posadila jsem děti do kruhu lavic kolem notebooku a rozdala jim první list s grafickým návodem („Bušící srdce“). Zatímco si list prohlížely, povídala jsem o Origami, jeho historii a sdělovala jim zajímavosti o papíru všeobecně. Pak jsem jim rozdala barevné papíry (mohly si vybrat, zda chtějí růžový nebo červený) a pustila první video. Samozřejmě jsem ho podle potřeby vracela, zastavovala a ještě skládala také, aby vše viděly třikrát (z návodu, videa i naživo). Po chvíli se všem povedlo srdce složit, což mě velmi potěšilo a na řadu obdobným způsobem přišla „Skákající žába“ ze zeleného a později i „Pes“ z papíru hnědého nebo béžového (zde jsem boužel papírový návod nesehnala, ale video kurz a moje instruktáž postačily). Nakonec si ještě mohly pomoci tužek, fix a pastelek Origami dozdobit.

Jak už jsem psala, zhodnocení jsme praktikovali průběžně a děti byly opravdu nadšené. Já ovšem také, protože jim to šlo od ruky opravdu dobře a zdálo se mi, že v Origami našly některé i trvalejší zálibení. Následoval úklid a porada, komu dárek udělá největší radost. Poté už zbyl jen čas na informace na příště. (příklad výtvorů viz. příloha č. 14)

Cílený rozvoj tvořivosti: Japonské umění Origami je neuvěřitelně kreativní činnost a jistě bude přínosná pro všechny děti z mého kurzu. Ovládat ruce i papír a ještě k tomu přemýšlet a projektovat si viděné do vlastní činnosti je navíc velmi harmonizující i v otázkách ostatního rozvoje dovedností a osobnosti. Navíc se děti s pouhým přehýbáním papíru bez použití lepidla příliš často nesetkají, takže i v tomto ohledu byla tato hodina dle mě velmi inovativní.

4.3.11 LEKCEČÍSLO 11 - KERAMIKA (MY SE HLÍNY NEBOJÍME)

Cíl: Seznámit žáky s použitím keramické hlíny.

Výchovný cíl: Informovat žáky o možnostech pomoci živočichům (zejména zpěvnému ptactvu) v těchto zimních měsících, respektive po celý rok.

Motivace: Seznámení s encyklopedickou literaturou týkající se zpěvného ptactva a příručkami pro chovatele, kde se dozvíme, co a jak se má nebo nemá do krmítek či pitítek různým druhům ptáků dávat. Návštěva profesionální keramičky a odbornice v oblasti glazur, která žáky seznámila s prací s hlínou a informacemi o barvení keramiky, spojenými s představením typů a možností glazování jejich budoucích výtvorů.

Materiální prostředky: Nůž (ostrý i servisový na měkčí hlínu), vlasec (s ochrannými úchyty na porcování nerozpracované hlíny), špachtle, navlhčená látka (nejlépe plena, nebo bavlněné ústřížky), bodce (ne příliš ostrý, slouží pouze k rytí do vlhké hlíny), lepidlo na keramiku, šlikr, keramická hlína (světlá, nebo tmavá, ale ne hrudkovitý typ), voda.

Postup:

- Nejprve rozdělíme žáky na dvě skupiny, aby měli více prostoru.
- Jedna skupina se zabývá tvořením figurek ptáků, druhá tvarováním misky.
- Obě skupiny dostanou vodu, vlascem oddělené kusy hlíny a nástroje (obě skupiny vlhké hadříky pod keramiku a servisní nože, ti co modelují ptáčky ještě bodce a špachtle, ti co misky váleček).
- Pak už se pustíme do práce (ti co modelují ptáky, postupují dle své fantazie a připravených materiálů o ptácích a používají k dotvoření špachtle a bodce, ti co modelují misku, zase použijí váleček na vyválení plátu a z něj tvoří misku (možná je i technika nalepování hadovitých válečků hlíny na sebe, ale to je velmi zdlouhavé).
- Když mají všichni hotovo, skupina se vymění až má každý ptáčka(y) i misku.
- Pak k sobě oboje slepí šlikrem, nebo lepidlem (podle míry zaschnutí).
- Hotový výrobek umístíme na plechy.

Zhodnocení: Ke zhodnocení je dobré porovnat vyrobené ptáky a krmítka s fotografiemi a nechat děti, aby ptáky třeba i pojmenovaly a zařadily. Nezapomínáme samozřejmě na to, aby se děti ke svým i cizím dílům pozitivně vyjádřily.

Závěr lekce: Na závěr je dobré zkontrolovat pevnost spojů a keramiky obecně a naučit to i děti, protože by byla škoda nechat díla v peci popraskat. Dále můžeme dětem osvětlit možnosti dalšího barvení a glazování. Nezapomeneme ani na nastínění příští lekce a pomůcek.

Konkrétní využití v našem kurzu: Po sejítí celé skupiny v prostorách jídelny (připravených a zabezpečených proti zašpinění) jsem dětem nastínila dnešní práci a ihned jim dala k dispozici encyklopedie, literaturu. Pomocí volného rozhovoru a příruček chovatelů jsem s nimi také promluvila o krmítkách a přikrmování zvěře a ptactva. Pak jsem s nimi ještě krátce probrala keramiku a glazování a pak už jsem žákům představila keramičku, která nás navštívila a která se je pokusila zkráceně zasvětit do tajů práce s tímto zvláštním materiálem. Na závěr ještě pohovořila o glazování a glazurách, a pak už jsme se mohli pustit do práce.

Rozdělila jsem je na dvě skupinky, přičemž jedna šla modelovat jednoho, či více ptáčků, kteří budou na krmítku pro přirozenější vzhled umístění a druhá si připravila jemnější hlínu a měla za úkol vytvořit vlastní „tělo“ krmítka. Pro lepší inspiraci, měla samozřejmě první skupina stále k dispozici encyklopedie s fotografiemi a nákresey ptáků.

V druhé části kurzu si skupinky vyměnily místa a tak měl na závěr této části činnosti každý v ruce vytvořenou misku i vymodelovaného ptáčka (případně ptáčky). Ve zbývajícím čase jsme se pak věnovali slepení obou částí pomocí šlikru a lepidla na keramiku a debatě o dalším zacházení s výrobky. Všichni žáci se na mé doporučení rozhodli nepoužít obyčejné barvítka, které keramiku neimpregnuje, a přiklonili se k možnosti klasické glazury, kterou provedeme některou příští hodinu (odvoz a vypálení vždy chvíli trvá, protože pec není v budově a musíme tedy s vypalováním za odborníky). Klasická glazura, totiž keramiku stoprocentně chrání před poškozením při kontaktu s vodou, což je v případě, že se bude výrobek používat jako pitítko a ještě k tomu venku, velmi vhodné.

Po slepení jsme vše stihli uklidit a přichystat na vypalovací plechy. Pak už byl nejvyšší čas na závěr lekce a zhodnocení naší dnešní práce, což jsme provedli tak, že jsme si nad svými výrobky popovídali a zhodnotili je. Zhodnotili jsme i samotný průběh lekce a úvodní motivační přednášky a besedy, které se všem moc líbily. (příklad výtvaru viz. příloha č. 15)

Cílený rozvoj tvořivosti: Myslím, že práce s tak kreativním a podnětově bohatým materiálem jako je hlína má jistě velmi pozitivní vliv na rozvoj tvořivosti i dalších aspektů osobnosti. Navíc se jedná o materiál, se kterým nepřijdou děti tak často do styku a navíc je velmi populární, takže si myslím, že je dobré, aby se s ním nenásilnou formou seznámily již v takto útlém věku.

4.3.12 LEKCE ČÍSLO 12 - PRÁCE S KLASICKÝM ODPADOVÝM MATERIÁLEM (VESELÉ VÁNOCE)

Cíl: Seznámit žáky s tradičními odpadovými materiály a s možnostmi jejich využití v kombinaci s materiály přírodními.

Výchovný cíl: Informovat žáky opět, a třeba i hlouběji, o možnostech zužitkování odpadových materiálů a tím detailněji propojit výtvarnou činnost s environmentální výchovou a ochranou životního prostředí obecně, naznačit dětem možnosti vlastnoručně vyrobených vánočních dárků, kterými dnešní výrobky budou.

Motivace: Krátké video o vánočních ozdobách a jejich historii podpořené dalšími ukázkami v literatuře a na internetu. Seznámení s odpady a jejich zpracováním a možnostmi recyklace (vzdělávací video zapůjčené z hodin chemie a environmentální výchovy).

Materiální prostředky: Lepidlo (na různé netradiční materiály), nůžky, kleště (štípací), bodce a špendlíky (nebo jakékoliv předměty, co dokáží dané materiály prorazit, aby bylo možné provléci drát či provázek), tavná pistole, kartony (vhodný je vlnitý pro zajímavý efekt), kovové folie (např. z mléka nebo různých nádob a táček na jedno použití), korálky, stuhy (látkové i umělé), plasty z lahví, drátky (včelí i pevnější), sáčky (průhledné na balení dárků, popřípadě jen celofán), větvičky z jehličnanů (smrk, jedle, borovice), provázky.

Postup:

- Nejprve si připravíme všechny potřebné materiály a rozmyslíme si, jak budou naše ozdoby vypadat.
- Poté se pustíme do stříhání, lepení, navazování a drátkování, jak se nám zlíbí - fantazii se meze nekladou.
- Nezapomínáme dodržovat optimální velikosti ozdob (cca 1 - 10 cm).

- Nakonec ozdoby navážeme či zavěsíme na kousek větvičky a zabalíme do celofánu, nebo dárkového průhledného sáčku.

Zhodnocení: Jako zhodnocení je vhodné opět díla navzájem pochválit a diskutovat o tom, komu dárek dát a jak je to vhodné, nebo nevhodné. Dobré je i poradit dětem v tomto směru.

Závěr lekce: Radím opět děti pochválit za práci, probrat klady i zápory lekce, popřípadě ze zbylých ozdob, které děti nepoužijí jako dárky, vytvořit výstavku.

Konkrétní využití v našem kurzu:

Účastníky jsem po shromáždění v jedné z učeben posadila před televizor a pustila jim krátké naučné video o vánočních ozdobách a jejich historii, která je velmi složitá a zajímavá. Samozřejmě jsem vše ještě podpořila internetovými odkazy a donesenou literaturou. Přes tu jsem se nenápadně přehoupala k problematice odpadu a pomocí otázek a zapojení žáků se dostala až k environmentální výchově, kterou jsem zakončila dalším kratší videem, tentokrát o odpadech a recyklaci. Když byly žáci dost zaujatí, mohli jsme přejít k prohlídce toho, co si přinesli a ke krátké debatě o různých odpadech a materiálech, které jsme nyní měli k dispozici.

Pak už přišlo na řadu samotné vyrábění ozdob. Snažila jsem se jim poskytnout co největší volnost, abych rozvíjela jejich fantazii a tvořivost, takže jsem jim jen ukázala, jak se pracuje s jednotlivými nástroji (např. štípací kleště) a doporučila jim, aby jako podklad použili mnou dodaný karton. Ozdoba pak mohla vypadat, třeba tak, že ve spodní části bylo např. srdce z kartonu, na něm menší srdce z folie nebo plastu a celá ozdoba byla ozvláštněna pentlemi, korálky, nebo kousky dalších odpadových materiálů, co si žáci donesli (CD, alobal, plíšky atd.).

Tím jsme se zabývali celou první polovinu kurzu. Pak jsem jim dala chvilku, aby si své výrobky prohlédli, a když vše zhodnotili, pustili jsme se do balení, neboť ozdůbky mohly sloužit jako hezký vánoční dárek pro jejich blízké. Připravila jsem tedy pomůcky k balení a předvedla jim, jak hezky připevnit jejich ozdůbku na připravené a naporcované větvičky a umístit ji i s ní do celofánového sáčku. Popřípadě mohli sáček ještě ozdobit mašlí nebo stuhou. Vznikly z toho opravdu moc hezké dárečky, což nám posloužilo i v závěru a zhodnocení lekce, jako hezká tečka za naší prací a připomínka budoucí radosti obdarovaných. Děti mohly pohovořit o tom, komu dárek dají a proč. A

to bylo jako zakončení poslední lekce před Vánoci velmi povznášející. (viz. příloha č. 16)

Cílený rozvoj tvořivosti: Poslední hodina byla věnována schválně kombinaci tolika rozličných materiálů, aby byl vliv na tvořivost co největší v pozitivním slova smyslu. Koncentrace různých technik a pomůcek se specifickým použitím tomu opravdu nehrává. Jak jsem samozřejmě doufala, mělo by to mít kýžený efekt.

4.4 DRUHÝ TORRANCEHO TEST TVOŘIVÉHO MYŠLENÍ (POSTTEST)

Průběh testu

Průběh testu byl stejný jako průběh pretestu před čtyřmi měsíci. Test se konal na počátku poslední, ryze informativní, schůzky před Vánoci. Běžně ji už neděláme, ale kvůli testu jsme udělali výjimku.

Opět jsem test vysvětlila, rozdělila děti, dala jim prostor pro otázky a pak čas na vyplnění (opět 15 minut.) Nakonec jsem testy vybrala a v klidu doma vyhodnotila.

Kriteria hodnocení

Kriteria hodnocení musela být stejná, tentokrát jsem se však snažila všechna kriteria (Fluenci, Flexibilitu, Originalitu a Elaboraci) bodovat přísněji. Bodové rozpětí však zůstalo pochopitelně stejné (Fluence=0-12, Flexibilita=0-10, Originalita=0-10 a Elaborace=0-10)

Zhodnocení a výsledky

Výsledky posttestu jsem uspořádala do tabulky obdobně jako u pretestu. Účastníci jsou samozřejmě řazeni, stejně jako minule:

Tab. 11 Bodové výsledky posttestu

Kód účastníka	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
6B11S	12	5	7	8	32
7A21S	12	7	6	6	31
8A31M	12	6	7	8	33
10A45O	12	6	8	8	34
10A41M	12	8	8	7	35
11A40X	12	4	8	7	31
11B51M	12	9	10	9	40
11B52S	12	9	10	10	41
11A51S	12	9	9	7	37

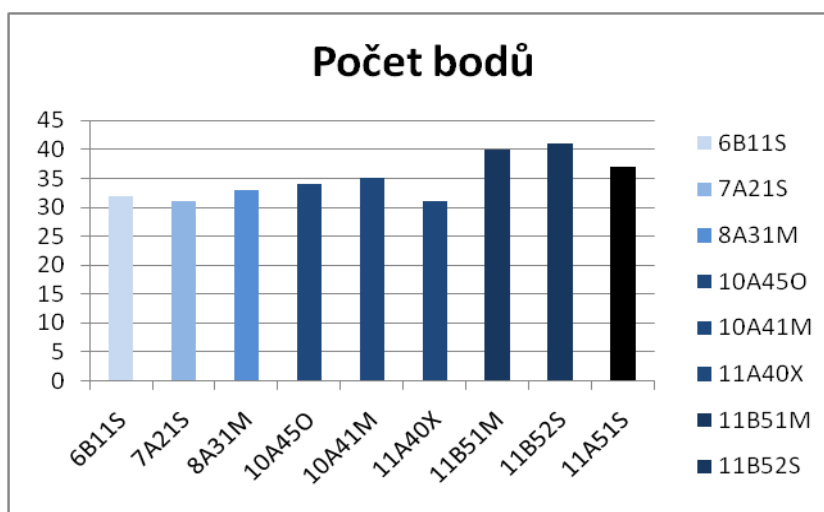
Z výsledků v této tabulce jsem sestavila tabulku další, opět se shodnými barevnými odstíny (čím starší, tím tmavší barva):

Tab. 12 Výsledky posttestu označené odstíny

Kód účastníka	6B11S	7A21S	8A31M	10A45O	10A41M	11A40X	11B51M	11B52S	11A51S
Počet bodů	32	31	33	34	35	31	40	41	37

Z této tabulky stejně jako v pretestu vznikl graf v odpovídajících odstínech, aby ilustroval rozdíly, popřípadně nárůst a pokles bodového hodnocení v závislosti na věku:

Ob. 2 Grafické znázornění výsledků posttestu

4.5 SROVNÁNÍ VÝSLEDKU PRETESTU A POSTTESTU

Tabulky a grafy

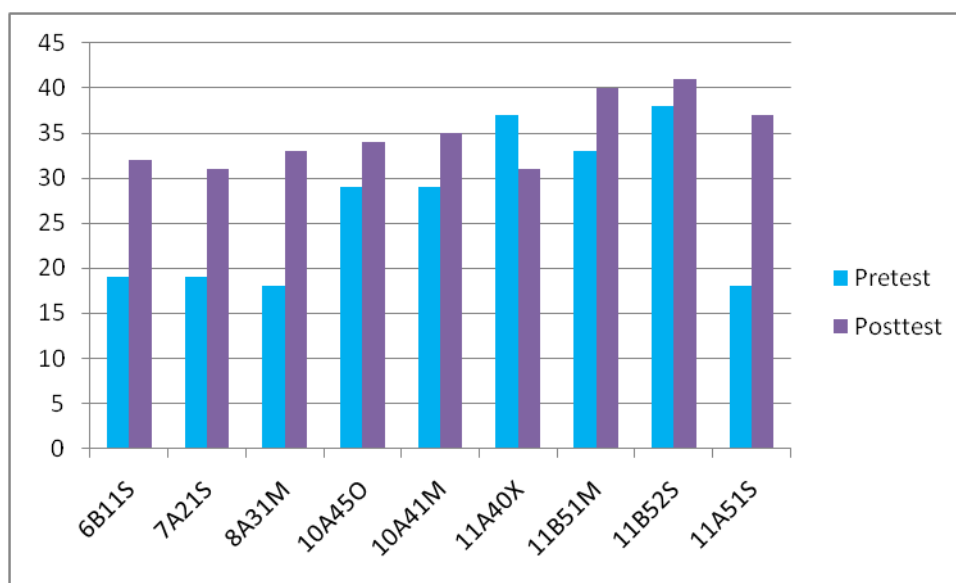
Nejprve jsem vytvořila barevnou tabulku, na které je vidět srovnání bodového hodnocení jednotlivých účastníků (opět řazení dle věku):

Tab. 13 Srovnání pretestu a posttestu

Kód účastníka	Pretest	Posttest
6B11S	19	32
7A21S	19	31
8A31M	18	33
10A45O	29	34
10A41M	29	35
11A40X	37	31
11B51M	33	40
11B52S	38	41
11A51S	18	37

Pro lepší přehlednost přidávám ještě graf znázorňující vedle sebe výsledky pretestu i posttestu. (Příklady 2 vyplněných testů viz. Příloha č. 17).

Ob. 3 Grafické srovnání výsledků pretestu a posttestu

Hodnocení výsledků konkrétních účastníků

- **6B11S**

Tab. 14 Kompletní výsledky účastníka 6B11S

Kód účastníka:	6B11S				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	12	3	2	2	19
Posttest	12	5	7	8	32

Jedná se o nejmladší členku mého kurzu - šestiletou prvňačku. Neměla nikdy problém s využitím všech kruhů, ovšem v pretestu se objevily jisté potíže s ostatními kriterii. To se ale dalo u tak malé a ze školní vyuky ještě značně nesvé holčičky předpokládat. V posttestu došlo k viditelnému zlepšení ve všech těchto bodech, zvláště pak v elaboraci.

- **7A21S**

Tab. 15 Kompletní výsledky účastníka 7A21S

Kód účastníka:	7A21S				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	10	4	3	2	19
Posttest	12	7	6	6	31

Tady máme výsledky sedmiletého chlapce z druhé třídy. Ten v pretestu zaznamenal potíže s využitím všech kruhů i s dalšími kritérii a dosáhl tak stejného počtu bodů jako mladší děvče. To ale není nijak směrodatné, protože dívky mají v tomto věku více trpělivosti, což bylo zdejším kamenem úrazu. V posttestu můžeme vidět značné a navíc rovnoměrné zlepšení ve všech kategoriích. Dokonce i během kurzů byla na tomto chlapci vidět stoupající tendence, takže testy vyšly skutečně věrohodně.

- **8A31M**

Tab. 16 Kompletní výsledky účastníka 8A31M

Kód účastníka:	8A31M				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	8	2	3	5	18
Posttest	12	6	7	8	33

Tyto výsledky patří osmiletému chlapci ze třetí třídy. Pretest se mu nepovedl úplně nejlépe. Dokonce obržel nejméně bodů v kategorii fluence z celé skupiny. V posttestu sice tuto položku srovnal, ale přesto byly pro mě jeho výsledky v něm značně překvapivé. Během kurzů totiž u něj nebyl nijak závratný růst pozorován. Patrně zde však zapůsobila jeho soutěživá povaha a snaha být ve všem nejlepší.

- **10A45O**

Tab. 17 Kompletní výsledky účastníka 10A45O

Kód účastníka:	10A45O				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	11	8	5	5	29
Posttest	12	6	8	8	34

Zde si můžete prohlédnout výsledky desetiletého chlapce navštěvujícího čtvrtou třídu. Jedná se o dítě z poměrně netypických rodinných poměrů (alespoň na dnešní dobu). Má totiž pět sourozenců, starších i mladších. Jak je ovšem vidět i velké množství „konkurentů“ přímo v rodinném prostředí se na výsledcích jeho pretestu nepodepsalo. Poměrně vysoké bodové hodnocení bylo opravdu zajímavé. Možná se ale rodinné zázemí projevilo v posttestu, kdy rozdíl mezi ním a pretestem nebyl tak výrazný jako u jiných dětí. V lekcích se vždy zařazoval k průměru.

- **10A41M**

Tab. 18 Kompletní výsledky účastníka 10A41M

Kód účastníka:	10A41M				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	12	6	6	5	29
Posttest	12	8	8	7	35

Výsledky tohoto desetiletého chlapce ze čtvrté třídy jsou také velmi zajímavé. V obou testech totiž dosáhl poměrně dobrých výsledků, zvláště v oblasti flexibility a originality. Možná, že právě na originalitě se podepsal fakt, že má doma jednoho mladšího sourozence (cca 4 roky) a proto se snaží vynikat jak ve hrách s ním, tak hlavně v očích rodičů, což bývá poměrně běžné. Neměl také ani jednu problém s vyplněním všech kruhů a i v hodinách projevoval kreativitu s vzestupnou tendencí.

- **11A40X**

Tab. 19 Kompletní výsledky účastníka 11A40X

Kód účastníka:	11A40X				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	12	9	9	7	37
Posttest	12	4	8	7	31

Tento případ jedenáctiletého chlapce ze čtvrté třídy je velmi zajímavý a poměrně dost se odlišuje od ostatních. Nejde jen o to, že se jedná o jediného jedináčka v našem kurzu, ale jde samozřejmě hlavně o výsledky testů. V pretestu totiž dosáhl velmi slušných, dokoce až vysoce nadprůměrných výsledků (druhý nejlepší). Speciálně v oblastech flexibility a fluence dosáhl téměř nejvyššího bodového hodnocení. V posttestu zdaleka tak úspěšný nebyl. Dokonce jako jediný z celého kurzu získal v posttestu nižší počet bodů a hned o celých šest. Zvláště v kategorii flexibilita je tento pokles závažný. Bohužel důvody tohoto poklesu jsou někde jinde, než by se mohlo zdát. Jde o chlapcovo soukromí. Jeho matka totiž prochází zdravotně těžkým obdobím, takže určitou dobu dokoce musel bydlet u příbuzných. Právě v tomto období na kurzy, kde zpočátku, ještě před začátkem matčiných zdravotních problémů, vykazoval opravdu dobré výsledky, nechodil pravidelně a neměl tedy možnost se kreativně rozvíjet. Já jen doufám, že se jeho rodinná situace brzy zlepší, protože jeho talentu by byla opravdu škoda.

- **11B1M**

Tab. 20 Kompletní výsledky účastníka 11B51M

Kód účastníka:	11B51M				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	12	5	8	8	33
Posttest	12	9	10	9	40

Tady narážíme na výsledky druhé ze tří dívek navštěvujících můj kurz. Jedná se o jedenáctileté děvče z páté třídy. Její výsledky jsou v rámci celé skupiny opravdu nadprůměrné a její doménou se zdá v obou testech být hlavně originalita a elaborace. Originalita by se dala opět vysvětlit mladším sourozencem a elaborace pak faktem, že pochází z poměrně vlivné rodiny, kde byl vždy kladen důraz na preciznost. I během hodin tato dívka projevovala sklony k perfekcionismu, a její vzrůstající kreativnost se dá vysvětlit i tím, že se vždy snaží být ve všem první a nejlepší.

- **11B52S**

Tab. 21 Kompletní výsledky účastníka 11B52S

Kód účastníka:	11B52S				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	12	8	10	8	38
Posttest	12	9	10	10	41

A nyní se dostáváme k pomyslné vítězce, jedenáctileté dívce z páté třídy, která dosáhla v obou testech nejlepších výsledků a dokonce se v posttestu zvládla i zlepšit. Vliv na její kreativitu, flexibilitu i naprosto špičkovou originalitu jistě má i to, že žije v rodině se dvěma značně staršími bratry, kteří se jí rádi a často věnují. Ona sama je také značně ctizádostivá a hodně si zakládá na své jedinečnosti, což ještě podporuje její snahu o originalitu, kterou má již tak hluboko zakořeněnou, že se stala nedílnou součástí její osobnosti. V kurzech dosahovala vždy nadprůměrných výsledků.

- **11A51S**

Tab. 22 Kompletní výsledky účastníka 11A51S

Kód účastníka:	11A51S				
Kriteria	Fluence (0-12)	Flexibilita (0-10)	Originalita (0-10)	Elaborace (0-10)	Celkem
Pretest	12	2	2	2	18
Posttest	12	9	9	7	37

Poslední a nejstarší účastník mého kurzu je jedenáctiletý chlapec z páté třídy, jehož výsledky máme nyní před sebou. A kromě nejstaršího účastníka, si může připsat ještě jedno prvenství. A to největší zlepšení z celé skupiny. V pretestu se držel v podprůměru a hlavně flexibilita a originalita mu dělaly značné potíže. V posttestu se mu podařilo dosáhnout v těchto kritériích téměř na nejvyšší „příčku“.

4.6 POROVNÁNÍ HYPOTÉZY A SKUTEČNÝCH VÝSLEDKŮ

Má hypotéza se tedy potvrdila jen z části. Skutečné výsledky mi doslova „vyrazily dech“. Absolutně jsem neočekávala, že bude posun takto viditelný a že se projeví téměř u všech účastníků (vyjma jednoho, kde ale působily neočekávané protichůdné faktory). Zlepšení navíc, nebylo vidět pouze ve výtvarné oblasti. Když jsem o výsledcích hovořila s dalšími kolegy, bylo mi sděleno, že většina členů mého kurzu, zvláště těch, jejichž bodové rozdíly mezi pretestem a posttestem byly opravdu markantní, vykazovala i během běžného každodenního vyučování jistá zlepšení. Hlavně v rovině soustředění a kreativního řešení problémů. Snadno viditelná byla tato zlepšení i v hodinách výtvarné výchovy a praktických činností.

ZÁVĚR

Dle výsledků empirické části práce je jasné, že tvořivost se rozhodně dá rozvíjet. K jejímu rozvoji je ovšem nutné jak cílené působení rodičů a pedagogů, tak i genetické předpoklady subjektu, u nějž se o rozvoj snažíme a další okolnosti. Tento fakt hezky ilustruje případ účastníka 11A40X, který navíc dokazuje i to, že i přes skvělé výchozí výsledky má vždy navrch citové rozpoložení a subjektivní pocity dané osobou, a že se tedy tvořivost dá bohužel patrně i potlačovat, což není až tak známé. Ale já jsem se měla zabývat naopak rozvojem tvořivosti, takže tuto problematiku bych raději bez bližšího zkoumání dále nerozváděla.

Dále jsem se tedy v rámci svého výzkumu dozvěděla, nebo si spíše ověřila, že cílené rozvíjení tvořivosti pomocí výtvarných a pracovních činností s různými materiály je opravdu účinným postupem. Proto bych se tento přístup nebála komukoliv doporučit. Musí se však jednat o rozvoj skutečně systematický a cílený a nebylo by patrně vhodné ho začít a nedokončit. Z toho samozřejmě plyne i to, že ač je v této práci popsáno pouze období čtyř měsíců, budu se snažit v rozvoji pokračovat ve svém kurzu i nadále.

Dané činnosti se tudíž musí vybírat skutečně obezřetně a s dlouhodobým plánem. Toto zjištění je jistě velmi přínosné a to nejen pro mě, ale pro každého kdo by se k této práci dostal.

Na úplný závěr bych chtěla poznamenat, že tato práce byla pro mě i celkově velmi přínosná a že opravdu nelituji času, který jsem jí věnovala. Práce s dětmi je moje velká radost, a když vím, že jim tím i pomáhám a poskytuji nové poznatky, těší mě to dvojnásob. Myslím, že i děti (tedy alespoň ty, které znám) se až na výjimky učí rády. A popravdě řečeno, neznám nic lepšího, než poskytovat dětem v otázce vzdělání to, co si přejí. Pak v mé práci zavládne klid a harmonie. A ta je přece v životě to nejdůležitější.

POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

TIŠTĚNÉ ZDROJE

- BENEŠ, P. a VALÁSEK, M. Metody tvůrčí práce zvyšující tvůrčí potenciál. Praha: Ben - technická literatura, 2008. 978-80-7300-192-6
- ČÁP, J. Psychologie výchovy a vyučování. Praha : Karolinum, 1997. ISBN 80-7066-534-3
- FICHNOVÁ, K. Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-323-9.
- FISHER, R. Učíme děti myslet a učit se. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-120-7
- HLAVSA, J. Psychologické metody výchovy k tvořivosti. Praha : SPN, 1986.
- HLAVSA, J. Psychologické problémy výchovy k tvořivosti. Praha : SPN, 1981.
- LOKŠOVÁ, I.; LOKŠA, J.. Tvořivé vyučování. Praha : Grada, 2003. ISBN 80-247-0374-2.
- MALINA, J. a kol. O tvořivosti ve vědě, politice a umění II. Brno : Albert, Nadace Universitas Masarykiana, 1993. ISBN 80-85834-00-6.
- MAŇÁK, J. Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků. Brno : MU, 1998. ISBN 80-210-1880-1
- MAŇÁK, J. Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole. Brno : Paido, 2001. ISBN 80-7315-002-6
- PETROVÁ, A. Tvořivost v teorii a praxi. Příbram : Vodnář, 1999. ISBN 80-86226-05-0
- PETTY, G. Moderní vyučování. Praha : Portál, 2008. ISBN: 9788073674274
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. Praha : Academia, 2000. ISBN 80-200-0493-9.
- SVOBODA, M. Metody psychologické diagnostiky dospělých. Praha : CAPA, a.s., 1992.
- VOTRUBA, L. Výchova studentů k tvůrčí práci (se zřetelem k inženýrskému studiu). Praha : Academia, 1984. ISBN 85-145-98-3

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

<http://cs.wikipedia.org>

<http://rudolfkohoutek.blog.cz/>

<http://www.epravo.cz/>

<http://www.quido.cz>

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ V TEXTU

Tab. 1 Odpovědi na otázku č.1-Počet chlapců a dívek	34
Tab. 2 Odpovědi na otázku č.2 - Do které chodíš třídy	35
Tab. 3 Odpovědi na otázku č.3 - Nejoblíbenější výtvarná technika	35
Tab. 4 Odpovědi na otázku č. 4 - Čím nejraději kreslíš	36
Tab. 5 Odpovědi na otázku č.5 – Co nejraději kreslíš	36
Tab. 6 Odpovědi na otázku č.6 – Čím nejraději maluješ	36
Tab. 7 Odpovědi na otázku č.7 – Co nejraději maluješ	37
Tab. 8 Odpovědi na otázku č.8 – Nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby	37
Tab. 9 Bodové výsledky pretestu	40
Tab. 10 Výsledky pretestu ozačené odstíny	40
Ob. 1 Grafické znázornění výsledků pretestu	40
Tab. 11 Bodové výsledky posttestu	69
Tab. 12 Výsledky posttestu ozačené odstíny	70
Ob. 2 Grafické znázornění výsledků posttestu	70
Tab. 13 Srovnání pretestu a posttestu	70
Ob. 3 Grafické srovnání výsledků pretestu a posttestu	71
Tab. 14 Kompletní výsledky účastníka 6B11S	71
Tab. 15 Kompletní výsledky účastníka 7A21S	71
Tab. 16 Kompletní výsledky účastníka 8A31M	72
Tab. 17 Kompletní výsledky účastníka 10A45O	72
Tab. 18 Kompletní výsledky účastníka 10A41M	72
Tab. 19 Kompletní výsledky účastníka 11A4OX	73
Tab. 20 Kompletní výsledky účastníka 11B51M	73
Tab. 21 Kompletní výsledky účastníka 11B52S	74
Tab. 22 Kompletní výsledky účastníka 11A51S	74

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha číslo 1: Nevyplněný dotazník

Příloha číslo 2: Příklad 4 vyplněných dotazníků

Příloha číslo 3: Grafy

Příloha číslo 4: Příklad 2 vyplněných Torrenceho testů tvořivého myšlení (pretesty)

Příloha číslo 5: Výtvar z lekce č. 1 - Obrázek z listů

Příloha číslo 6: Výtvar z lekce č. 2 - Návrh pohádkových šatů

Příloha číslo 7: Náčrty návodu na výrobu papírového draka

Příloha číslo 8: Výtvary z lekce č. 5 - Wallpapery

Příloha číslo 9: Výtvary z lekce č. 6 - Kalendáře z odpadových materiálů

Příloha číslo 10: Výtvar z lekce č. 7 - Zvoneček z květináčku

Příloha číslo 11: Výtvary z lekce č. 8 - Chaloupky ze sušenek

Příloha číslo 12: Výtvar z lekce č. 9 - Stromek z lepenky

Příloha číslo 13: Návody na výrobu tradičních japonských Origami

Příloha číslo 14: Výtvary z lekce č. 10 - 3 příklady dětmi vytvořených Origami

Příloha číslo 15: Výtvar z lekce č. 11 - Keramika

Příloha číslo 16: Výtvar z lekce č. 12 - Kartonová ozdoba

Příloha číslo 17: Příklad 2 vyplněných Torrenceho testů tvořivého myšlení (posttesty)

Příloha číslo 18: Přihláška k tématu závěrečné Bakalářské práce

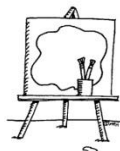
Příloha číslo 1: Nevyplněný dotazník

Nevyplněný dotazník

DOTAZNÍK

1) Jsi...

- a) Dívka
- b) Chlapec

2) Chodíš do..... třídy.

3) Jaká je tvá nejoblíbenější výtvarná technika?

- a) Kreslení
- b) Malování
- c) Prostorová tvorba

4) Čím nejraději kreslíš?

- a) Tužkou nebo úhlem
- b) Pastelkami nebo křídami
- c) Perem nebo inkoustem

5) Co nejraději kreslíš?

- a) Portréty zvířat nebo lidí
- b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstraktní kresbu

6) Čím nejraději maluješ?

- a) Fixami
- b) Vodovkami nebo temperami
- c) Akrylovými nebo olejovými barvami

7) Co nejraději maluješ?

- a) Portréty
- b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstrakci

8) Jaké je tvé nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby?

- a) Modelování (hlína, modurit, modelína,...)
- b) Práce s textilem či papírem (batika, šití, origami...)
- c) Práce s drobnými materiály (korálky, plody, listy, ...)

Příloha číslo 2: Příklad 1 vyplněného dotazníku

Příklad 1 vyplněného dotazníku

DOTAZNÍK

1) Jsi...

- ☒ a) Dívka
- b) Chlapec

2) Chodíš do.....⁵ třídy.

3) Jaká je tvá nejoblíbenější výtvarná technika?

- a) Kreslení
- ☒ b) Malování
- c) Prostorová tvorba

4) Čím nejraději kreslíš?

- ☒ a) Tužkou nebo úhlem
- b) Pastelkami nebo křídami
- c) Perem nebo inkoustem

5) Co nejraději kreslíš?

- ☒ a) Portréty zvířat nebo lidí
- b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstraktní kresbu

6) Čím nejraději maluješ?

- a) Fixami
- ☒ b) Vodovkami nebo temperami
- c) Akrylovými nebo olejovými barvami

7) Co nejraději maluješ?

- a) Portréty
- b) Krajiny nebo zátiší
- ☒ c) Abstrakci

8) Jaké je tvé nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby?

- a) Modelování (hlína, modurit, modelína,...)
- ☒ b) Práce s textilem či papírem (batika, šití, origami...)
- c) Práce s drobnými materiály (korálky, plody, listy, ...)

DOTAZNÍK

1) Jsi...

- a) Dívka
- ☒ b) Chlapec

2) Chodíš do..... třídy.

3

3) Jaká je tvá nejoblíbenější výtvarná technika?

- a) Kreslení
- ☒ b) Malování
- c) Prostorová tvorba

4) Čím nejraději kreslíš?

- a) Tužkou nebo úhlem
- ☒ b) Pastelkami nebo křídami
- c) Perem nebo inkoustem

5) Co nejraději kreslíš?

- ☒ a) Portréty zvířat nebo lidí
- b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstraktní kresbu

6) Čím nejraději maluješ?

- a) Fixami
- ☒ b) Vodovkami nebo temperami
- c) Akrylovými nebo olejovými barvami

7) Co nejraději maluješ?

- a) Portréty
- ☒ b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstrakci

8) Jaké je tvé nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby?

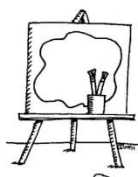
- a) Modelování (hlína, modurit, modelína,...)
- ☒ b) Práce s textilem či papírem (batika, šití, origami...)
- c) Práce s drobnými materiály (korálky, plody, listy, ...)

DOTAZNÍK

1) Jsi...

- ☒ a) Dívka
- b) Chlapec

2) Chodíš do..... třídy.

3) Jaká je tvá nejoblíbenější výtvarná technika?

- a) Kreslení
- ☒ b) Malování
- c) Prostorová tvorba

4) Čím nejraději kreslíš?

- ☒ a) Tužkou nebo úhlem
- b) Pastelkami nebo křídami
- c) Perem nebo inkoustem

5) Co nejraději kreslíš?

- ☒ a) Portréty zvířat nebo lidí
- b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstraktní kresbu

6) Čím nejraději maluješ?

- ☒ a) Fixami
- b) Vodovkami nebo temperami
- c) Akrylovými nebo olejovými barvami

7) Co nejraději maluješ?

- ☒ a) Portréty
- b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstrakci

8) Jaké je tvé nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby?

- ☒ a) Modelování (hlína, modurit, modelína,...)
- b) Práce s textilem či papírem (batika, šití, origami...)
- c) Práce s drobnými materiály (korálky, plody, listy, ...)

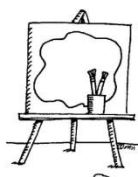

DOTAZNÍK

1) Jsi...

- a) Dívka
- ☒ b) Chlapec

2) Chodíš do..... třídy.

4

3) Jaká je tvá nejoblíbenější výtvarná technika?

- a) Kreslení
- ☒ b) Malování
- c) Prostorová tvorba

4) Čím nejraději kreslíš?

- a) Tužkou nebo úhlem
- b) Pastelkami nebo křídami
- ☒ c) Perem nebo inkoustem

5) Co nejraději kreslíš?

- a) Portréty zvířat nebo lidí
- ☒ b) Krajiny nebo zátiší
- c) Abstraktní kresbu

6) Čím nejraději maluješ?

- a) Fixami
- b) Vodovkami nebo temperami
- ☒ c) Akrylovými nebo olejovými barvami

7) Co nejraději maluješ?

- a) Portréty
- b) Krajiny nebo zátiší
- ☒ c) Abstrakci

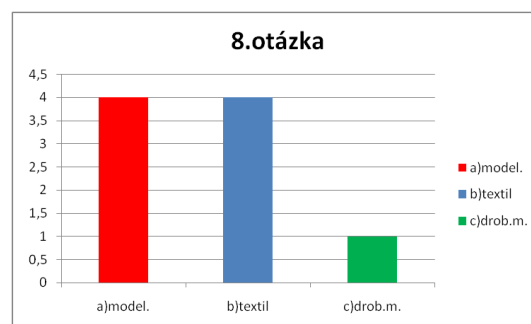
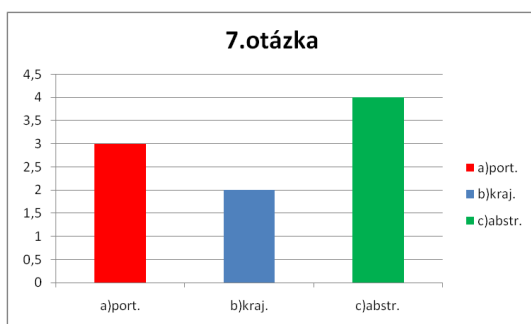
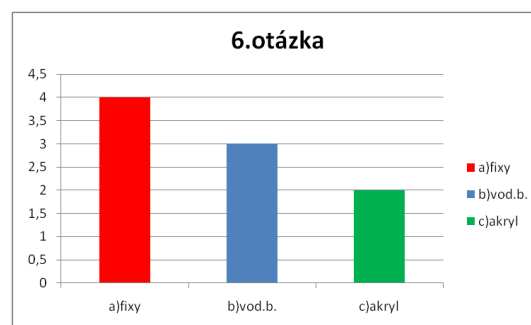
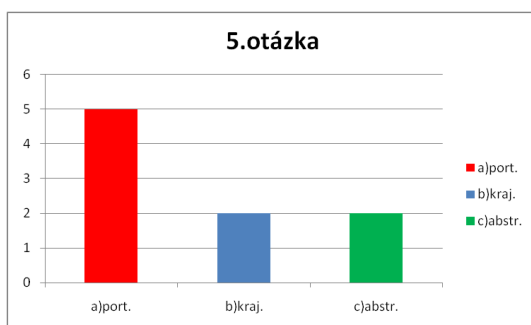
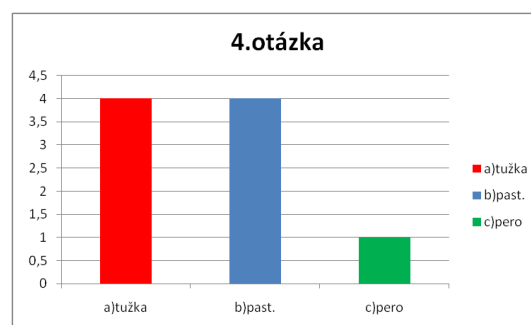
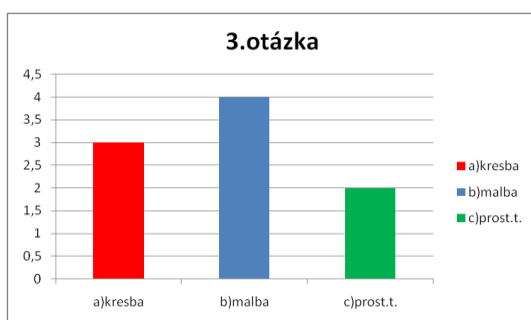
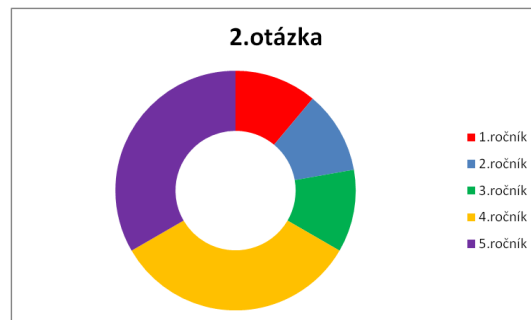
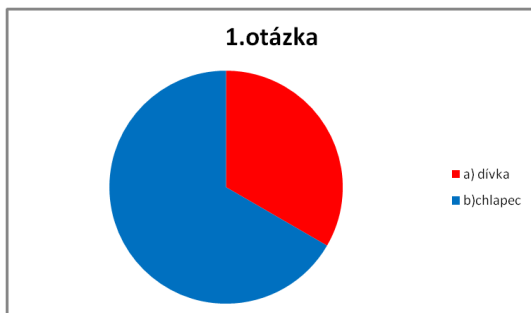

8) Jaké je tvé nejoblíbenější odvětví prostorové tvorby?

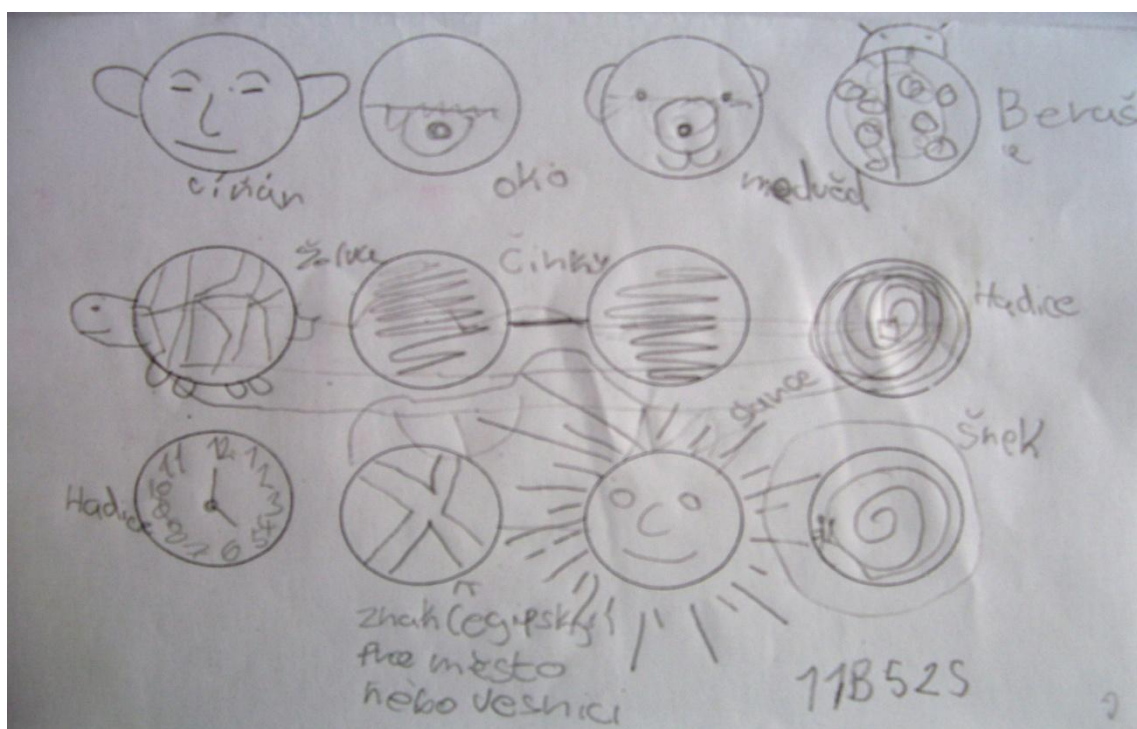
- a) Modelování (hlína, modurit, modelína,...)
- ☒ b) Práce s textilem či papírem (batika, šití, origami...)
- c) Práce s drobnými materiály (korálky, plody, listy, ...)

Příloha číslo 3: Grafy

Příloha číslo 4: Příklady 2 vyplněných Torrenceho testů tvořivého myšlení (pretesty)

Příloha číslo 5: Výtvar z lekce č. 1 - Obrázek z listů

**Výtvar z hodiny č. 1
Obrázek z listů**

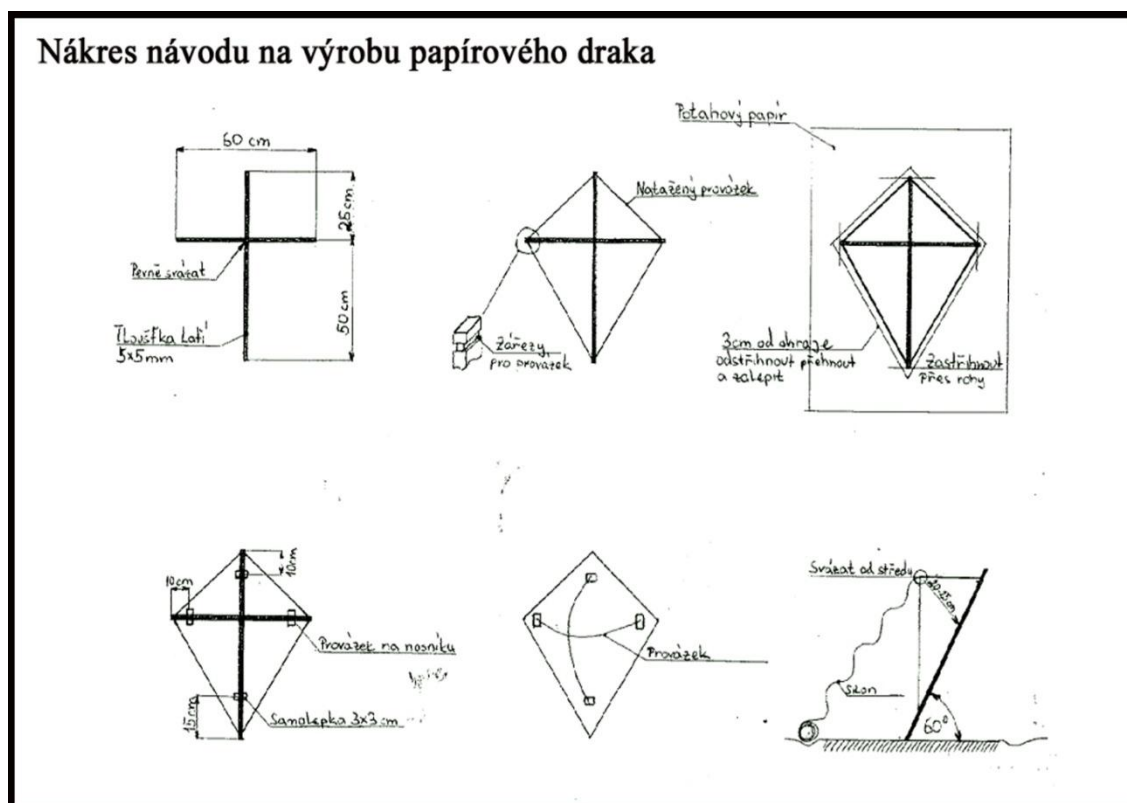
Příloha číslo 6: Výtvar z lekce č. 2 - Návrh pohádkových šatů

**Výtvar z hodiny č. 2
Návrh pohádkových šatů**

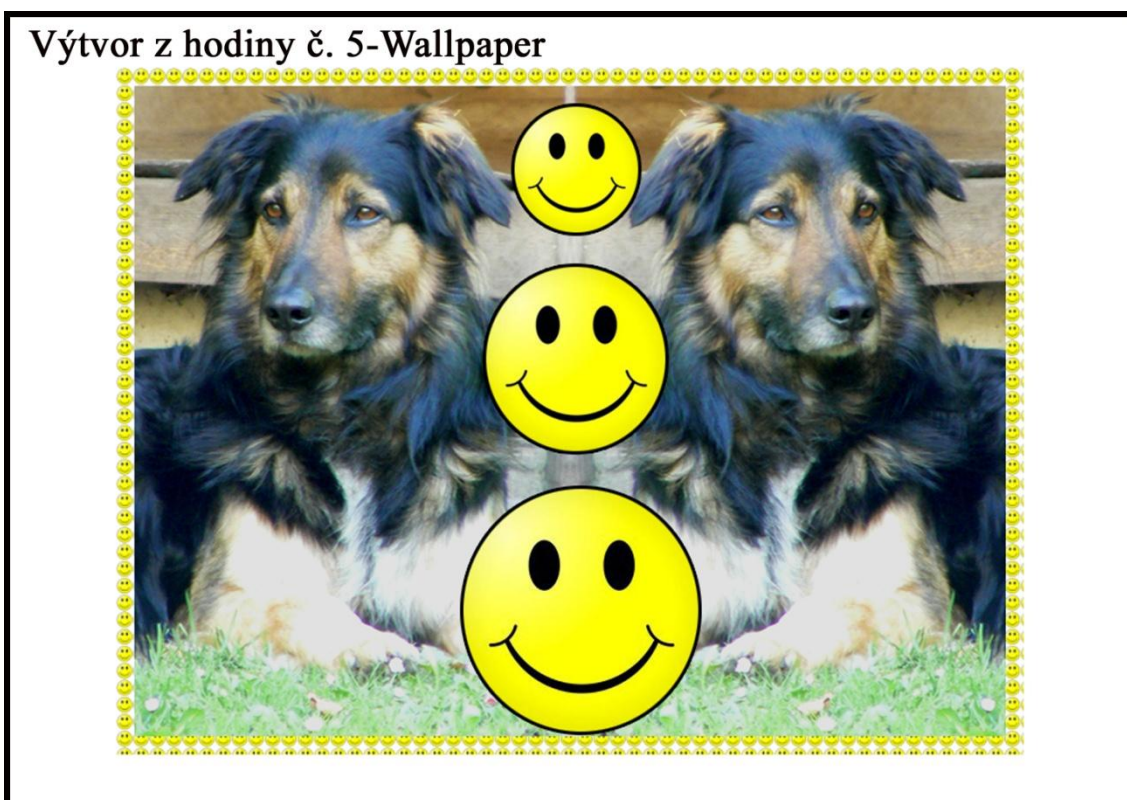

Příloha číslo 7: Náskres návodu na výrobu papírového draka

Příloha číslo 8: Výtvary z lekce č. 5 - Wallpapers

Výtvar z hodiny č. 5-Wallpaper

Příloha číslo 9: Výtvary z lekce č. 6 - Kalendáře z odpadových materiálů

Výtvary z hodiny č. 6
Kalendáře z
odpadových materiálů

Příloha číslo 10: Výtvar z lekce č. 7 - Zvoneček z květináčku

Výtvar z hodiny č. 7
Zvoneček z květináčku

Příloha číslo 11: Výtvary z lekce č. 8 - Chaloupky ze sušenek

Výtvary z hodiny č. 8
Chaloupky ze sušenek

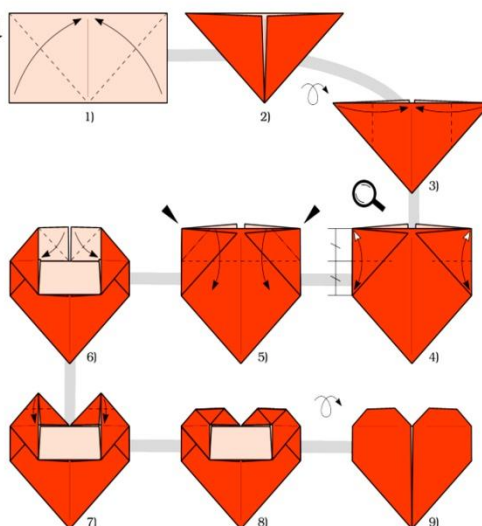
Příloha číslo 12: Výtvar z lekce č. 9 - Stromek z lepenky

Výtvar z hodiny č. 9
Stromek z lepenky

Příloha číslo 13: Návod na výrobu tradičních japonských Origami

Návod na výrobu
Origami
Tlukoucí srdce

Začínáme z obdélníka s poměrem stran 1:2, tedy dva čtverce vedle sebe.
1) Přeložíme ke středu podle naznačených hran.
2) Obrátíme.
3) Rohy přeložíme ke středu podle naznačených hran.
4) Přeložením a rozložením si vytvoříme naznačené hrany, stlačí u okrajů skládanky.

5) Toto je nejtěžší krok. Podle hran vytvořených v předchozím kroku překlopíme dolů tři vrstvy papíru, pouze spodní vrstva zůstane nahore. Zároveň rozmáčkne rohy do trojúhelníků.
6) Takto má vypadat výsledek. Přeložíme rohy podle naznačených hran.
7) Špičky přehneme dolů.
8) Otočíme.
9) Hotové srdce.

Diagram připravila Česká origami společnost

www.origami.cz

Návod na výrobu Origami Žába

Čísloček (Lachoutek) (1998, 2001)

Začínáme ze složeného čtverce, otevřenou stranou dole.

1) Složením a rozložení (pouze do 2 vrstvy papíru) se vytvoří brzo.

2)

3) Rozeteme rovných řádů.

4) Složením a rozložení vytvoříme pomocné brzo.

5) Rozeteme podle středových řádů.

6) a dokončíme (speciální 10).

7) Kroky 3 - 7 zopakujeme pro 1x pro všechny cíle.

8) Takto bude vypadat výsledek.

1) Přeložíme jeden cíl.

2)

3) Vrstíme cíl zpět.

4) Zopakujeme na pravé straně.

5) Otočíme.

6) Zopakujeme kroky 1 - 4.

7) Prolomením vzniknou přední nohy.

8) Otočíme.

9) Prolomením vzniknou zadní nohy.

10) Dotvarujeme nohy.

1) Mírně nafoukneme.

Příloha číslo 14: Výtvary z lekce č. 10 - 3 příklady dětmi vytvořených Origami

Výtvary z hodiny č. 10 3 příklady dětmi vytvořených Origami

Příloha číslo 15: Výtvar z lekce č. 11 - Keramika

Výtvar z hodiny č. 11
Keramika

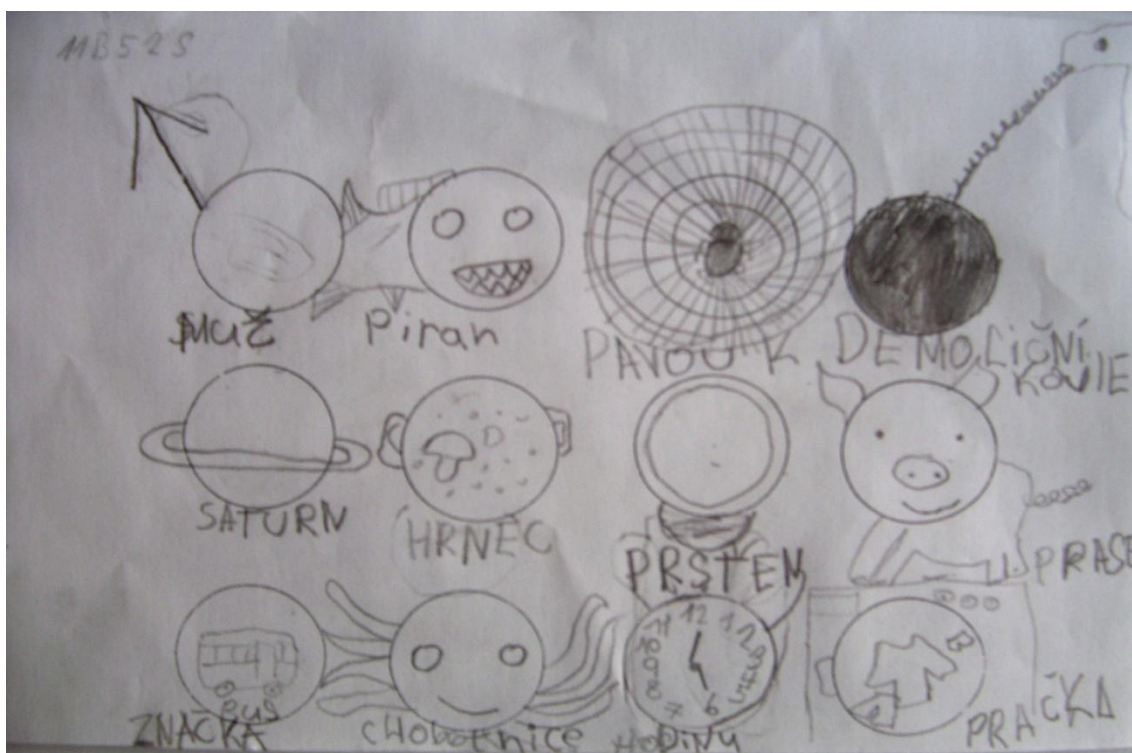
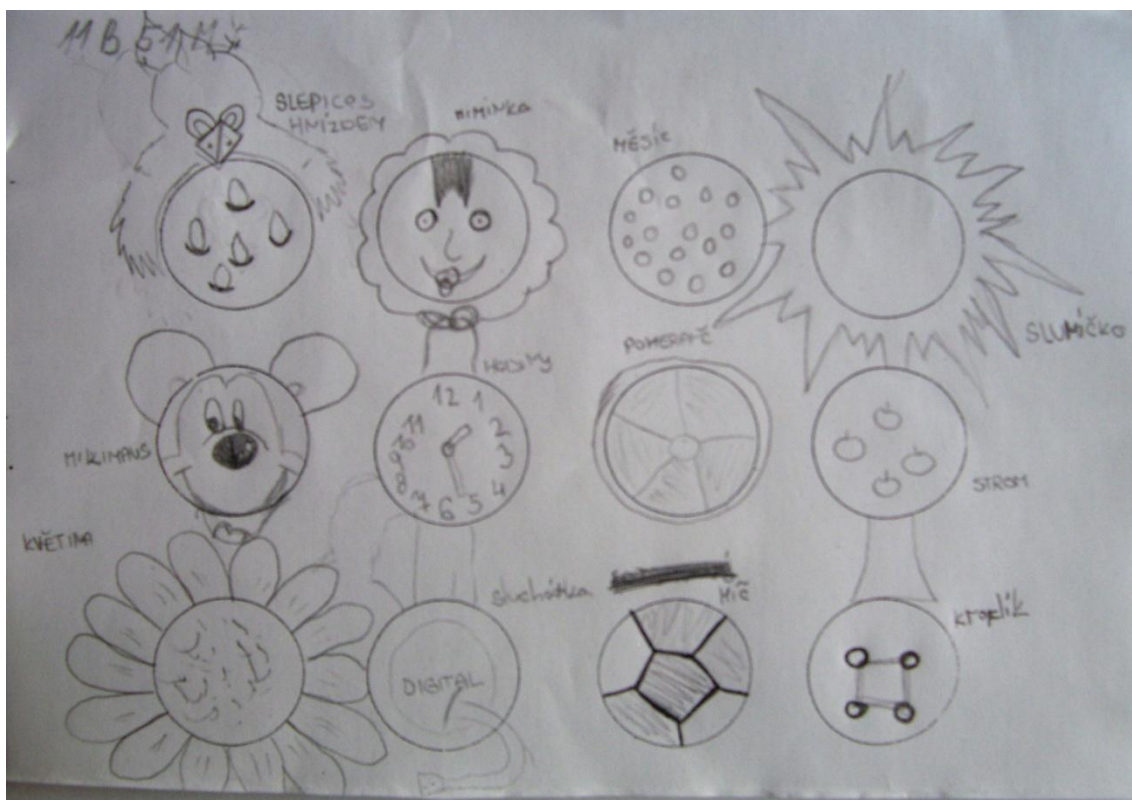

Příloha číslo 16: Výtvar z lekce č. 12 - Kartonová ozdoba

Výtvar z hodiny č. 12
Kartonová ozdoba

Příloha číslo 17: Příklady 2 vyplněných Torrenceho testů tvořivého myšlení (posttesty)

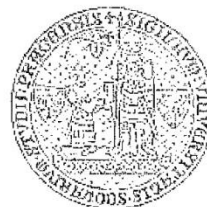
Příloha číslo 18: Přihláška k tématu závěrečné Bakalářské práce

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta - katedra školní a sociální pedagogiky

Internet: www.pedf.cuni.cz www.kspedf.hudon.cuni.cz

Tel: +420 2 21 900 189, Fax: +420 2 21 900 188

PŘIHLÁŠKA K TÉMATU ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

STUDENT	
Typ studia:	Bakalářské kombinované studium
Obor studia:	Vychovatelství
Příjmení, jméno, titul:	HAVÍŘOVÁ, PETRA
Adresa bydliště:	DOUBRAVA 155 LOVČOV 294 11
Kontaktní e-mail:	petra.havirnova@gmail.com
Kontaktní telefon:	721 340 515

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE	
Téma bakalářské práce v českém jazyce:	MOŽNOSTI ROZVÍJENÍ TVORIVOSTI DĚTÍ PŘI ZAHRNOVÝCH ČINNOSTECH S RŮZNÝMI MATERIÁLY
Téma bakalářské práce v anglickém jazyce:	OPPORTUNITIES TO DEVELOP CHILDREN'S CREATIVITY FOR LEISURE ACTIVITIES WITH VARIOUS MATERIALS

	V Praze dne 31.03.2016
Podpis studenta:	<i>Petra Havířová</i>

VEDOUCÍ ZÁVĚREČNÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	
Příjmení, jméno, titul:	VEDÁKOVÁ JIŘKA, doc. Ing. Sc.
Kontaktní e-mail:	Jirka.Vedakova@pedf.cuni.cz
Kontaktní telefon:	221 900 133
Podpis vedoucího:	<i>Jirka Vedáková</i>